

50501

50501

1-12

20. évf.
910.

HAVI FOLYOIRAT
A GRAFIKAI IPAR
ÁGAKSZÁMÁRA

GRAFIKAI SZEMLE

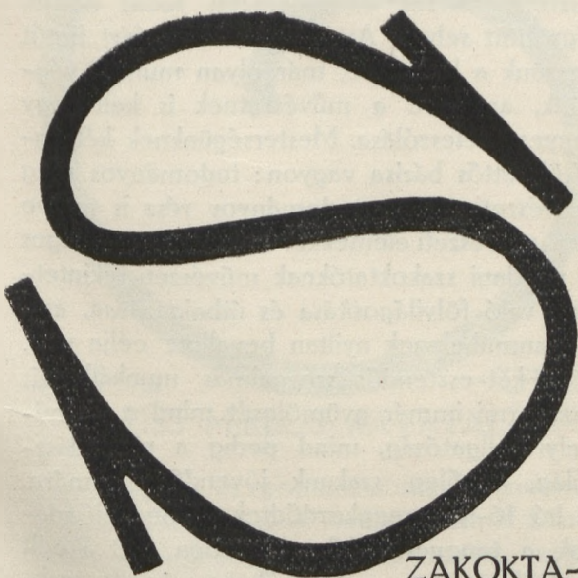
SZERKESZTŐK
TANAY JÓZSEF
NOVÁK LÁSZLÓ

ADIA A KÖNYVNYOMDÁSOK
ZAKKÖRE XXIK ÉVFOLYAM
10. JANUÁR ELSŐ SZÁM

GRAFIKAISZEMLE

Az 1910 januári füzet tartalomjegyzéke: Szakoktatás bevezetése a székesfővárosi tanonc-iskolákban. Gyalui Farkas dr.: Vita Misz-Tótfalusi Kiss Miklós ravatala fölött. Hírek az újabb kettős, hármás, rotációs, kettősen öntő és gyorskomplett gépekről. Papirosból való borjú- meg disznóbőr. Közérdekű jegyzetek a fizikai meg materiális színekről. Grócz Ernő: Tanoncaink szakbeli iskoláztatásának kérdéséhez. A nyomtatási munka köréből vett apróságok: 1. a maszta; 2. a papiros porzása. Gyakorlati útmutatások a klisés formák stereotipálásához. Idei ujesztendei üdvözlő-kártyáink formáinak rövid ismertetése. A Lumière-féle újabb vonalraszter alkalmazása a színes fotografálás céljaira. Barotype elnevezésű újabb soröntő gép megjelenése az Egyesült Államokban. Fénytelen és természetes műnyomó-papirosaink s a rájuk való nyomtatás. Egy vidéki nyomdász pályázati hirdetménye impresszum és kiadói jelvény tervezésére. Vegyes közlemények meg könyvismertetés. Jegyzőkönyvek, pályázati hirdetmények s Szakkörünk más hivatalos közleményei. (Választmányi ülési jegyzőkönyv. Tagsági forgalmi meg pénztári kimutatások. Kondícióbeli változások pontos bejelentése. A tag szórakozási alkalma körhelyiségünkben. Fotografus kedvezménye a Könyvnyomdászok Szakköre tagjai számára. Kedvezményes színház- s fürdőjegyek. A magyar állam nyomdászattörténelmi térképe, szaktanfolyami értesítők elárúsítása stb.)

ZAKOKTATÁS BEVEZETÉSE A SZÉKESFŐVÁROSI TANONC-ISKOLÁKBAN.

Amiért már harminc esztendő előtt is lándzsát tört a nyomdászvilág, ami a Könyvnyomdászok Szakkörének is egyik kezdettől fogva szorgalmazott törekvése volt, végtére testet öltött: a nyomdásztanulók ipariskolai oktatása

immár nem csupán pedagógusoknak a dolga, hanem kiveszik belőle részüket szakemberek is.

Nagy jelentőségű esemény ez szakunk jövődéli fejlődésére nézve. Vége szakad ezzel annak a lehetetlen állapotnak, hogy az ifjú könyvnyomtató csak a szabad idejében való szorgos tanulás útján ismerhesse meg a tulajdon mesterségét.

Furcsán hangzik ez a mondásunk, de minden furcsasága mellett is igaz. Mert bizony a mai munkamegosztásos világban a nyomdásztanuló technikai kiképzése a lehető leg-egyoldalúbb, szakművészeti nevelése semilyen, látóköre pedig oly szűk, hogy az valósággal megdöbbentő. Ha nem volna egy kicsiny gárdára való olyan nyomdászunk, akinek az az elve, hogy jó pap holtig tanul, s ez elvéből folyólag élénk figyelemmel kíséri s követni igyekszik a Nyugat sokszorosító művészetének fejlődését: ugyanegy fokon állanánk könyvnyomtatás dolgában a Balkán-államokkal. Akit csillagzata erre a pályára hozott: tanulási ideje alatt megismeri a legelemibb mesterségfogásokat, fejébe vernek egy csomó »szabály«-t s – ha valami különösebb ambíció nem hevíti – ezen kérődzhetik holta napjáig.

A Könyvnyomdászok Szakköre – a Grafikai Szemlével egyetemben – évek hosszú során át ernyedetlenül küzdött a mellett, hogy ha már a nyomdabéli munkamegosztásos rendszer megdöntéséről nem lehet szó, legalább az inas-iskolákban adódjék meg az általánosabb s okvetetlenül szükséges szakbeli művelődés lehetősége. S ebben az irányban való fáradozását, memorandumozását már régebben is figyelmükre méltatták az illetékes hatóságok; az iparostanulók szakok szerint való csoportosítása például részben a Szakkör javaslatára történt meg.

A szakok szerint való csoportosítás már maga is nagy eredmény volt. Kitünő tantervben sem volt hiány. A tanonc-iskolák szakirányúvá átszervezésével megbízott Böhm János tanfelügyelő nem szakember létére is olyan pompás tantervet készített a nyomdásztanulók

oktatására, hogy jobbat az adott viszonyok között képzelünk sem lehetett volna. És mégis: e kitűnő tanterv ellenére is semmi vagy csak nagyon csekély eredményét láttuk a szakirányú oktatásnak. Hiányzottak hozzá azok a szakember tanítók, akik a maga egészében átértékelték, megértették volna a tantervet, életet birtak volna a holt betűkbe lehelni, s a nyomdásztanulókat a maguk nyelvén, a maguk eszejárását követve tudták volna tanítani.

A gyakorlati tudást nem pótolhatja semmi sem. Az inas-iskolák rajztanítói lehetnek bárminő kitűnő pedagógusok, a szakirányban való oktatáshoz csak félve nyúlhattak, mert örökösen számolniok kellett azzal, hogy valami részletkérdésben olyasmit találnak mondani, ami a pajzán kedvű fiatalság előtt nevetségesen hangzik. A gyerek-emberek sokasága másrészt érezte szakbeli fölényét a tanítójával szemben, ami pedig az utóbbi tekintélyének s ezzel együtt az oktatás sikerének volt rovására.

Az illetékes körök maguk is belátták mind ezt, s egyrészt nem is igen lett volna kifogásuk a nyomdászinas-oktatás szakbeli részének nyomdászokra bízása ellenében, de másrészt meg komolyan tartottak attól, hogy a gyakorlat emez embereinek nem lesz meg a kellő pedagógiai tudásuk a dologhoz, s így amennyit nyernének velök a réven, ugyanannyit veszítenének a vámon.

Két esztendeje lesz a nyáron, hogy *Czakó Elemér dr.*-nak egy a nyomdászok szakoktatásáról szóló előadása kapcsán a körünkből fölszólalók — köztük különösen Wóznér Ignác, Janovits Ferenc és Fuchs Zsigmond szakértársaink — egyértelműleg hangsúlyozták, hogy előbb előadókat kell nevelni, s csak azután foghatunk teljes sikerrel és minden irányban a nyomdász-szakoktatáshoz.

Mindenki belátta ennek igaz voltát: nyomdászok és hivatott szakférjak egyaránt. Sőt nagy fontosságú intézkedés is történt e részben: Czakó dr. közbenjárására a kultuszminisztérium Nyomdászati Tanműhelyt létesített, amelynek bevallott célja volt, hogy olyan nyomdászokból, akik eddigi működésükkel a mesterségükben való legteljesebb jártasságukat igazolták, két-esztendő alapos művészi nevelés útján alkalmas előadókat képezzen a meg-

lévő és a létesítendő intézmények számára. A Tanműhely nagy és eredményében kitűnő munkát végzett; azok a nyomdászok, akik — bár szorgos tanulással és majd hogy nem egész szabad idejük fölláldozásával — a két-esztendő kurzuson részt vettek: bátran vállalkozhatnak immár a szakbeli tudnivalókkal át-meg átszőtt *modern rajztanításra*. S csak most látjuk igazában, hogy mindez a Tanműhely nélkül, vagyis az előadók előzetes kiképzése nélkül teljességgel lehetetlen lett volna, mert az oktatáshoz szükséges rajzkészséget, pedagógiai és metódikai ismereteket a nyomdász semmiesetre sem sajátíthatta volna el csak úgy magától, művész-emberek s esztétikusok nevelő közrehatása nélkül. Annak az itt-ott még most is fölhangozó állításnak, hogy az inasok szakoktatásából ki lehet kapcsolni a művészeti elemeket: nincsen semmi alapja. Nagyon kevés és nagyon alantas értékű az a könyvnyomtatói munkakör, amelynek ne volna vagy legalább is ne kellene hogy legyen valamelyes művészeti háttére. A forma- s henger-mosás, a gépkezelés meg az osztás körül talá-lunk oly munkálkodási teret, ahol ellehetünk esztétikai érzék és művészeti tudás nélkül. Egyebütt sehol. Amikor szedés okáért betűt veszünk a kezünkbe, már olyan munkát vég-zünk, amelybe a művészetnek is kell hogy legyen beleszólása. Mesterségünknek kétség-kívül kettős bázisa vagyon: tudományos meg művészeti, de a tudományos rész is telítve van művészeti elemekkel. Ezért volt szükséges a majdani szakoktatóknak művészeti tekintetben való fölvilágosítása és útbaigazítása, ami a Tanműhelynek nyíltan bevallott célja volt.

A két-esztendő szorgalmas munkálkodás megtermi immár gyümölcsét mind a tanmű-helyi hallgatóság, mind pedig a nyomdász-világ, illetőleg szakunk jövője számára. E hó 16-ikán megkezdődtek a próba-előadá-sok a tanonc-iskolák egyikében, azt a célt szolgálva, hogy a Tanműhelyt végzett szak-társainknak tanítói képessége megállapíttassék. E vizsgálat számba menő próbaelőadásokra a Tanműhely hallgatói közül a következő szak-társak jelentkeztek: Stalla Márton, Pavlovszky Alajos, Kún Kornél, Kun Mihály, Fekete Béla, Novák Alajos, Pollák Aurél és Bauer Henrik.

A tanonc-oktatás dolgában tehát mihamar rendben leszünk, s a jövő nemzedék szakbeli

előképzettségét illetőleg a legnagyobb bizodalommal nézhetünk a jövőbe. Hátra volna még a segédek számára való továbbképző szakoktatás, amely szintén egyik fontos pontja a Szakkör programjának.

A hatóságok e tekintetben is segítő kezet nyújtanak. Legalább Budapesten így áll a dolog. Február közepén például megkezdődik a Technológiai Múzeumban egy sokszorosító iparosoknak szánt szintani kurzus, amelyet a speciális kurzusoknak egész sorozata fog követni. De valószínű, hogy az Iparművészeti Iskola grafikai szakosztálya, mely most szerveződik, szintén hozzáférhető lesz az igazán törekvő nyomdász-segédek számára. A Szakkör egyik célját tehát itt Budapesten magáévá teszi az állam, s annál több erővel feketünk neki a vidéki tanfolyamok szervezésének, mit a most jóváhagyott új alapszabályok is előírnak.

ÖTFALUSI KISS MIKLÓS RAVATALÁNÁL.

Irodalmunk és nyomdászatunk történetének buzgó kutatója, *Gyalui Farkas dr.* ismét közreadott egy olyan historiai dolgot, amely teljes mértékben megérdemelné a nyomdászvilág érdeklődését. Címe: »Vita Misz-Tótfalusi Kiss Miklós ravatala fölött«, s Kolozsvárt jelent meg az Erdélyi Múzeum különnyomataképpen. Az érdekes szerző szíveségéből most alkalmunk van az érdekes dolgot leközoelni:

Tótfalusi Miklós élete ismeretes ma már. Regénynek mondhatnók az első felét, tragé-

diának a másodikát. A papnak készülő legény Amsterdamban könyvnyomtatást, betűmetszést tanul, vasszorgalmával, talentumával világ-hírré tesz szert. Fejedelmeknek, pápáknak dolgozik, targoncával viszik hozzá a pénzt. Ekkor a honvágy megszólal szívében s ő elhagy dicsőséget, hírnevet s hazajön Kolozsvárra, tíz évi távollét után 1690-ben, hogy itt szolgálja hazáját. Magával hozza kimondhatatlan fáradsággal s lelkesedéssel maga által nyomtatott új bibliáját. Itthon az általa kezdett helyesírási utasításokért, de főleg legnagyobb bűneiért: sikereiért, dicsőségeért hajszát kezdenek ellene. Kezdetben a háta mögött, majd nyíltan fellépnek gúnyolódásaikkal, rágalmakkal. 1697-ben kiad a Amsterdamban nyomtatott bibliája védőiratát, az *Apológiát*, melyben kifejti a helyesírási grammatikai elveit, a ma mindegyre hódító fonetikus helyesírást véve rendszere alapjául. Fényes öngazolása még inkább felbőszíti ellenfeleit, élükön *Szatymári Pap János* kolozsvári ref. kollégiumi professzort, *Csepregi Turkovits Mihály* kolozsvári ref. papot és *Szatymár-Némethi Sámuel* kolozsvári professzort. Tervszerűen gyötrik, csúfolják, még felesége öltözetéért is bosszantják s tönkre akarják tenni. (Úgy látszik régóta kolozsvári specialitás az, hogy ha valaki nem tetszik, azt tönkre kell tenni.) Kiss megírja az ellene terjesztett rágalmakkal szemben *Mentség* című művét, mely miatt ellenségei Bánffy gubernátort ellene ingerlik. Ez az erőszakos kormányzó *eklézia-követést* követel, a könyvnek írásban visszavonását és elkobzását. Kiss nem szállhat szembe vele. A sok üldözéstől lelkében, testében megtört, kétségbeesett embernek nem lehetett ellentállania Erdély gubernátora s más világi és egyházi potentátok hatalmának. 1698 június 13-án a nagyenyedi zsinaton a templomban nyilvánosan bocsánatot kért, megírta s kinyomatta visszavonó levelét. Ezzel vége volt életének. Teljesen megtörték s bár akadtak nagynevű vigasztalói, mint *Bethlen Miklós*, pápai *Páriz Ferenc*, sőt ellenségeit is meghatotta bizonyára éveken át való szenvedése, mégis elpusztult. Az általa végzett emberfölötti munka, de kivált izgalmi, szenvedései megölték. 1702 március 20-án meghalt.

Vizsgáljuk, mi a ravatalon fekvő tetem körül s temetésén történik. Lássuk, nem találunk-e

az eddig ismert adatokon kívül újat? Érdekel minket minden, ami e tragédiát megvilágítja. Halála után róla mondott három gyászbeszéd maradt meg régi szokás szerint kinyomtatva, egy füzetbe egyesítve. Ha ezeket a beszédeket erős figyelemmel nézzük, újból megelevenedik a temetés jelenete. Látunk és hallunk ott megrendítően érdekes dolgokat. De előbb vázolnunk kell a külső képet. 1702 március 20-án meghal Tótfalusi Kiss Miklós. Azt tudtuk róla eddig is, hogy temetésén hárman mondottak gyászbeszédet. *Csepregi Turkovits Mihály*, egyik legnagyobb ellensége; *Szatmár-Témethi Mihály*, Némethi Sámuelnek, Kiss legádázabb másik ellenségének bizonyára rokona, ha nem testvére; s utolsónak *Enyedi István* nagyenyedi teológiai professzor, Tótfalusi jóbarátja s pártfogója. A beszéd kinyomtatott példányából azt látjuk, hogy a két első szónok március 22-én, tehát halála után harmadnapra beszélt, *koporsóba tételekor, kolozsvári siralmas házánál*, Enyedi pedig április 4-én. Ismerve ama kor szokását, melyről *Apor* »Metamorphosis«-ában is tanuságot tesz, megértjük, hogy a Tótfalusi tulajdonképpen való temetésén beszélő Turkovits *tanítást*, Némethi Mihály *orációt*, Enyedi pedig napok multával *temetési prédikációt* mondott, legnagyobb valószínűség szerint a belfarkas-utcai templomban. Erre a temetésre akkor már ki is nyomtatták Kiss barátai szokás szerint a latin dicsérő verseket, melyek egy példánya mai napig ott van a templom falán.

Most még egy pár vonást M. Tótfalusi Kiss Miklósról magáról. *Némethi Mihály* mondja róla beszédében: »Kitsiny volt ugyan, a' mint-hogy azt a' maga nevével-is hordozta; de e' Kitsiny testben a' közönséges jóra olly nagy és ki-terjedt lelket viselt, hogy Nagy nevet-is érdemelt volna.«

Vegyük ehhez azt az adatot, melyet egy másik tizenyolcadik századbeli kéziratban följegyezve találtam róla: »*vafa fekete és gondolkozó komor ember*«. Egy harmadik adat melankólikusnak mondja. Ime, előttünk áll alakja úgy, amint az életben járt-kelt.

De most a ravatalon fekszik. Ugyancsak az elparentálók nyomán tudjuk, hogy hűségese özvegye, *Székely Mária* asszony, kivel tizenegy év s pár hó előtt esküdött meg, s két leánya áll a ravatal körül, két nevetlen árva leány-

kája. Két fia előbb meghalt, »őket maga előtt a mennyei örökségének elfoglalására elől bocsátotta mint zálogait«.

Most kezdődik a gyászbeszéd. Megszólal *Csepregi Turkovits Mihály* tanító, Kiss kiméletlen, gőgös ellensége, akit azonban Kiss végrendelete tanujául hívott meg egy hóval előbb. Turkovits elmondja a textust:

És szólla az UR Mózesnek, mondván: Imé én nevezet szerint hívtam a' Bétzaléelt, az Hur fiának, az Urinak fiát a' Juda nemzettségéből. És bé-töltöttem az Istennek Delkével, böltseséggel, értelemmel, tudománnyal; és minden mesterséggel.

Fejtegetése rendjén előre bocsátja, hogy Szent Pál tanítása szerint: »*Az ajándékokban különbség vagyon, de ugyan azon LÉLEK*«; »*a' különböző szolgálatra kibotsáttatott szolgálónak sok-féle ajándéki azon Egy LÉLEKNEK munkájától vannak*«; »szóval jó *inventiosus* ember, vagy jó Gaéda (vagy), mint Bétzaléel; a' te jó Istenednek Lelke töltött-bé azokkal a' szép ajándékokkal«. »Ez a dolog, — folytatja, — Isten Lelkének ajándékival felékesített Keresztyén Emberek, kettőre tanít benneteket.« Most aztán kitör a Kiss régi, kevély ellensége. Talán magát akarja igazolni.

»*Élsőben* arra tanít: *Thogy kevélyek és felfuvalkodtak ne segyetek*. Bölts, Tudos vagy sz: Irásnak titkaiban, világi böltseségben; Ne légy kevély véle. Jó mester ember vagy, hozzád hasonló mesterségű ember nintsen a városban, vagy nagy földön-is, talám az egész országban-is; Ne fuvalkodgyál-fel. Nagy tanátsú, eszű, okosságú ember vagy, sokan udvarolják ajtódat, sokan élnek tanátsoddal, eszeddel, sokan tisztelnek nagy elmédért ajándékokkal. Ne hidd-el magadat: *Mert mindez a' tisztesség nem napkeletről, sem nem enyészetről vagy a' délről jött, Istennek (a' ki aláz és magasztat) Sz: Delke ékesítette Delkedet ezekkel, Sólt. 75. Ide tartozik sz: Pál apostolnak ama szép és idvességes intése, melyet találunk 2 Kór. 4: 6, 7. Ezeket pedig Atyámfiai néminemű példában szabtam én reám és Apollásra ti érettetek, hogy a mi példáinkban tanuljátok-meg, hogy annak felette a' mint meg-irattatott nem jó böltselkedni, hogy egyitek a' másitok helyében egymás ellen ne fuvalkogyatok-fel: mert kitsoda különböztet-meg régedet másoktól? Mitsodád vagyon pedig a' mit nem vettél volna? Thogyha vőtted*

pedig, mit kevélykedel mintja nem vötteð vóna? (12–13. l.)« Most még egyet harap Tótfalusin :

»Másodsor: Arra Tanít ez a' sz: Tudomány bennünket: A' kiket a' Szent Lélek akar a' Politiában, akar az Ecclesiában a' közönséges jóra szép ajándékival fel-ékesített és megtisztelt, éljen ki-ki azzal a' köz jóra, Isten talentomát és ajándékot ne fojtsa-meg tsak magában, építsen, tanítson másokat-is. Fundamentuma ennek ez; mert a' Sz: Lélek az ő külömb-külobmféle ajándékot minden embernek a' közönséges haszonra osztogattya, hogy az egész Anyaszentegyháznak, és abban élő minden atyafiaknak javára, hasznára fordítsa ki-ki, és tsak magának ne tartsa-el: 1. Kór. 12: 7–30.« »Injuriájára, bosszuságára vagy on azért az ő ajándékot osztogató Sz: Léleknek, mikor a' Sz: Léleknek tzelja ellen valaki nem akar élni azokkal az ajándékokkal köz jóra, hanem azokat sobrákságából másoktól megtagadgya, és ama' gonosz szolgálva a' föld-be el-ássa.« »Azért bölts tudományú, jó tanátsú értelmes ember, jó mesterséggel és az Istennek egyéb ajándékival fel-ékesített ember, ha irigy vagy, ha állapotodat félted, ha fősvény vagy, és el-dugod ásod, a' mid vagy on, a' mit tudsz másokkal nem közlöd, méltó vagy, hogy feddettessél.«

Ezt a vádat Kiss életében hallotta már s Mentsége 17-ik pontjában részletesen megfelel:

»Azt kezdték ellenem forgatni (mely közönséges opinio még másokban-is), hogy én ígéretem szerint nem tanítok *discipulusokat*. Felelet. I. Könnyű már e' fellyebb említett *disgratiából* kihozni ellenem minden vádot. Hogy úgy megfojtván bennem a' lelket, élő ember munkáit nem tehettem osztán. Bizony dolog, én gondolkoztam *rationabiliter* úgy eleintén, hogy ha hozzá fogunk, egy esztendő alatt annyid magammal tészek annyi munkát (és munkálódván a' *discipulusim* a' munkát megtanulják), mint a' mennyit hat esztendő alatt véghez vittünk (a' mint a mostani tapasztalható dolog bizonyítja). De mind el-fogalt jószágim *recuperálások*, mind egyéb az Uraktól ígért *conditiók praestálásának* okáért, az Urak után való sok sompordálás, Gyűlésből Gyűlésre való koslatás, ott mindenütt sok ideig való tekerzés azt tselekedte, hogy itthon ne érkezzem a' munkát üzni sem egy,

sem más képen; és a' mit az ideig itthon, hogy már dolgoztak Inasim; tehát mikor megjöttem (mint fellyebb jelentém), vagy egy, vagy más részént hibát találván benne 's mind haszontalannak itélvén, gyakran vissza kellett öntenem.« Tovább kimutatja, hogy nem csak tanítani, hanem tanulni kell. A mestere is megmondta, hogy az elveket elmagyarázza, de kilenc-tíz évi gyakorlat kell a könyvnyomtatás mesterségéhez.

Turkovits beszédének tanításában elismeri, hogy Tótfalusi kiváló volt. »Ötet az Isten, a' maga Sz: Lelkének ritka ajándékival, úgy fel-ékesítette völt életében, mint a Bétzaléelt.« »Ugyannyira völt pedig megékesedve az Isten Lelkének kegyelmeivel, hogy miólta az a' Divinum inventum, a' Könyvek nyomtatásának és ahoz meg-kivántató Betümentszésnek mestersége Európában fel-költ, én ennyi sokaság hallására azt merem Keresztyének mondani: Soha Magyar még ebben a' munkában ilyen nem volt.« Vagyunk itt is e' siralmas háznál jelen – mondja tovább – ketten, vagy hárman: és ha Istenből engedve léssen, az ő testének tisztos eltemetésére *maga utolsó kívánsága és rendelése szerint* fognak jönni Tiszteletes Atyafiak, a' kik hogy mind Isten beszédéből, mind Halotti Oratióval tisztességet tegyenek temetése napján, kévánta és akarta maga; a' kikkel együtt arról tehetünk bizonytságot, a' mit nem tsak szemeinkkel láttunk, mitsoda munkát vitt végbe ez mi Atyánkfia.« (Ebből látjuk tehát, hogy Kiss a temetésére maga kérte fel barátját, Enyedit, s talán mást is az oratióra.)

Turkovits Mihály a kezében tartott bibliára mutatva, így szölt: »Gondoljátok meg magatok-is Keresztyének, mitsoda dolog völt ilyen munkát, mint ez a' Biblia, a' kiből mostan hideg teste felett e' sz: Leczkét el-olvasám, fel-vállalni, hogy maga költségén kinyomtatasson, idegen földön egy bujdosó ember, a' maga kezeivel metszett betűkkel, senkinek egy fillérét meg-nem engedvén, hogy erre való költségbe elegyedjék! . . . Ennek a' munkának köszönhetjük Keresztyének, hogy Nemzetünkben meg-bövüle az Istennek sz: beszédének Könyve, hogy abból fiaink, leányaink és minden rendek prófétálhatnak.«

Mit gondolhatott az a ravatalon fekvő esendes halott e szavakra? . . . Turkovits dicséri

őt s bibliáját! Négy év előtt együtt utazván ellenségeivel Bethlen Elek temetésére, így bosszantották a vaskalaposok: »Én nekem Istennek hála Janssonius nyomatta Bibliám vagyon.« A másik ezt: »Én szert nem tehettem mindeddig arra, hanem ezzel kellett tűrnöm.« A harmadik: »Én nekem is vagyon ugyan, de a hét esztendőtlől fogva én bizony nem is olvastam.« Mindegyik egy-egy tördőfés volt Kiss szívének. Most koporsója előtt ellensége mégis csak olvassa, sőt magasztalja a gáncsolt bibliát.

Beszéde végén dicséri Turkovits Kisst valóságosságáért s őszinte szavakkal, nyersen s nem dőlyf nélkül elismerést mond özvegyének: »Szükség, meg-keseredett Özvegy, hogy hozzád is szóljak vagy két szóval: Hízkelkedve semmit nem akarok szólni, ennyi keresztyén ember, és ilyen Gyülekezet előtt mondom. Mi felőled ez előtt alig hihettük volna ezt a hűséget, és unalom nélkül való szolgálatot, a' melyet szegény nyomorult Atyánkfia jó Férjed körül végbe vivél egy-néhány esztendő alatt: panaszt arról a' szádból nem hallott senki, hogy szegénnyel való dajkálkodásodat megúntad volna, hanem nyavalyájáról jóakaróid előtt szánakozva ha panaszolkodtál. Ritka dolog az ilyen, Keresztyének; de dicséretes példa.«

A második szónok, *Szatfsmár-Pémetfji Mihály*, fölveti beszédében, hogy talán csodálni s ócsárolni fogják, hogy kettős tisztességet tesznek az elholtak (egy beszédet s éneket szoktak tartani az ilyen koporsóba tételnél), de ő erre méltó. »Ember volt, mondja, olyan ember, a' kinek mását nagy sokaság között-is fénylő délben gyertya világnál keressed ámbár, mégis ritkán találsz.« Elismeréssel szól művészetéről, szorgalmáról, önzetlenségéről és egy pár mondatával rendkívül találóan vázolja tragédiáját, összeütközését az akkori világrenddel: »Régen kívánt hazájába meg-térvén, mikre igyekezett 's miket tselekedett, inkább tudgyátok, hogy nem mint elő beszélhetném. Elég az, hogy sokat ártott néki az az igyekezeti, mellyel e' mostani világot akarta maga értelméhez 's életének módgyához szabni inkább, mint sem annak állapottához 's rendihez magát alkalmaztatni. Elég az, hogy a' közönséges Jó mellett való fáradozásának kimenetele a' lött, a' melly minden nagyra született elméken meg szokott esni. Hogy az

embert a' maga keze munkája fogyassa-el és emészsze-meg. Ita profecto, Magistrum, Literarum Litera occidit occidit Orthographia! A' Betüknek a Mesterét a' Betü ölél-meg, és azok körül való szorgalmas pepetslés!«

Elhangozván a gyászének, a temetés első része véget ér.

Napok multán Nagyenyedről bejön Kiss barátja, *Enyedi*, ő tart a templomban temetési gyászbeszédet. Bizonyára megfelel barátja helyett a koporsója előtt mondott vádakra.

Mielőtt beszédére térnénk, emlékezzünk vissza arra, hogy Kiss mikor ellenségei gyalázták azt még eltúrte, de hogy bibliáját értéktelennek mondták, melyért annyit áldozott életéből, vagyonából, ifjúságából, vérig sértette. Külön védőiratot írt bibliájáról, az *Apologia Bibliorum*ot 1684-ben. Majd, mikor újból s tovább rágalmazták, mélyen elkeseredett. Örökre el akarta hagyni a könyvnyomtatást, sőt arra gondolt, hogy nyomdáját szétrombolja, s itt hagyja Erdélyt. »Mind azt akartam, hogy valamit ennyi esztendő alatt annyi költségemmel és véres verejtékemmel a' Haza hasznára készítettem, mind össze rontván – írja Mentségében – még a port-is leverjem lábamról, mondván: Nem méltó ez a hely én hozzám. Post quô fata trahent, bujdosásra indulván, az Erdélyi Méltóságoknak hitleveleket mint Amurates a' Lengyel Zászlójét, kopia hegyébe függesztvén, valahol járok-kelek Európában, pleno ore ebbuccinaljam ezt: Ez az erdélyieknek hitek, így 's így nyomorították meg a' Hazája javára tellyes lélekkel igyekvő s szegény legényt. Az én életem szüntelen való halál, midőn lelkemnek szüntelen való fájdalmával, a véghetetlen injuriák alatt eszem kényeremet, és a' száma nélkül való meggyőzhetetlen akadályok célomtól felette igen messze vetnek.« Tudvalevő, hogy e mentességet azért írta meg, hogy rágalmazóit elhallgattassa. Ebben, mikor a legsúlyosabb, a legfájóbb méltatlanságról, a bibliája becsmerléséről panaszol s főlemlíti az imént idézett gúnyos beszédét, így sóhajt föl: Melyeknél mi lehetett ellenem mérgesebb szó? Mind a két hazára támasztom, ha nem nagy engem fojtogató méltatlanság volt-é, szemembe olyakat hallanom? Hiszen a minémű, és mennyi munkát mi azon töttünk, és a' mely nagy devotioval Nemzetem javára igye-

keztem én azt adornálni, azt állítottam én, hogy méltán mondhatnám *Nehemiással* érette: *Én Istenem emlékezzél meg rólam nékem jómra!*“

Ime a temetésén *Enyedi István* így kezdi a textust: »*Én Istenem emlékezzél-meg én rólam e dolokban (ő is Nehemiással szól!)* és ne engedged, hogy eltöröltsenek az én jótéteményeim, melyeket tselekedtem az én Istenemnek Házával és annak rend-tartásaival.« Kifejti Nehemiás harmadik érdemét, hogy »a' Jerusálem városának meg-építtetését akadályoztató ellenségnek mind erejét, mind fenyegetődzését, mind a' Király előtt való hamis vádgyát semmibe hajtván, igen nagy indulattal, munkával, sőt fegyveres kézzel való óltalommal is elő-vitte az építést«, – és megszűnti ostorát: »Szokott latorsága a világnak az, hogy mikor az Istenes és közjóra siető embereket másképpen meg nem ronthatya, Pártütésnek hamis vádgyát költi, és a felső Hatalmasságokat azáltal igyekezi ellenek haragra és méltatlan bosszu-állásra gerjeszteni: de az ő Hazájának és Ecclesiájának igaz fiára gondgya van az Istennek, és méltatlan szenvedését dolgában való jó előmenetellel, és a' gonosz elméjű, 's hamis vádokat forraló embereknek szégyenekkel jutalmaztatta meg. (Beszéd 27. l.) Vannak ez életben sok terhek, sok akadályok a közjóra siető, és az Isten Házát szerető ember előtt. Mennyi baja és ellenkedése volt a gonosz emberekkel Nehemiásnak az ő jó zelusa miatt, ez a' könyv le-írja. Tsuda dolog is az, hogy senkinek több szenvedése nintsen, senkire fenébben nem támad e világ, mint az ő nyavalyáinak orvosaira, kiknek minden szándékok ez, hogy másokkal jót tegyenek. Ezt a temérdek hálátlanságot tapasztaljuk a' világi dolgokban-is. Száma nélkül való példák vannak az ő Hazájokat, Nemzeteket szerető, azért semmi fáradságokat, sőt életeket-is nem szánó jeles emberek között: a' kiknek a' magok feleketinek fene hálátlansága gonoszul fizetett a jóért. Nem tsak régen voltak, hanem vannak most is a' jóért gonoszt szenvedő Sámuelek, Aristidések, Themistocések, Manliusok, Scipiók, Robertus Stephanusok: úgyannyira, hogy valaki a' közönséges jónak buzgóan és jó lelki-esmérettel kíván előmozdításában fáradozni, akar az Isten Ecclesiájára, akar a Politiára néző dolgokban, bútsúzzék-

el bár az e' világnak emberségétől. Mely világ veszett szokásának, az Ördög sok latorkodásain kívül (a' ki a minthogy eleitől fogva gyilkos, ember öldöklő volt, Ján. 8:44. és a maga romlásáért bosszút állani kíván, Sólt. 8:3. úgy örökké zenebonát munkálkodik és gyűlölséget az emberek között: I. Pét. 5:8. Jel. 9:15. és 12:9, 17.) nagy oka . . . minden emberrel együtt született 's a' testben lakó romlottság: melynek egyéb munkája nem lehet, hanem több effélékkel együtt haragtartások, versengések, irigységek, haragok, patvarkodások, visszavonások, pártütések, gyűlölségek, gyilkosságok; 's a't. Gal. 5:20. Róm. 1:29–31. és 3:12–18 . . . Nem minden emberben tölt-bé 's látszik gyümöltse amaz Angyali éneknek. Luk. 1:14. Békesség e földön, és jóakarát az emberek között.«

Marékkaal dobja a virágot Kiss Miklós ravatalára.

Véget ért a tanítás, következnek az alkalmaztatás, most már nem kell bibliai idézetbe göngyölni a csapásokat, de egy ismeretlen kéz a beszéd valamenyi példányából kitepte a többi részt. Nem ismerjük Enyedi István beszédének most már közvetlen Kissre s bizonyára egyenesen ellenségeire vonatkoztatott kijelentéseit. Bizonyára megfelelt nekik s elégtételt szolgáltatott barátjának. Azt se tudjuk, nem beszélt-e más valaki még. A boszuállítás s egyben az utókortól való félelem cselekedetének méltán tarthatjuk Kiss ellenségei részéről, hogy az összes ismert példányok végéről hiányzik a beszéd befejezése.

Lehetett-e ezzel a gyűlöletes könyvcsonkítással Kiss igazát elnyomni, igazságát megsemmisíteni? Még abban az évben, 1702-ben, pápai Páriz Ferenc szép verses életrajzot ír róla. Csodálatos módon ez a könyv is elkallódik, de Bod Péter hatvanöt év mulva, 1767-ben, ismét kinyomatta. Nemhogy elenyészne Tótfalusi neve, de egész irodalma támadt. Nyelvtani fejtegetéseit maga Tolby Ferenc adja ki, más művei is újból megjelennek s terjedelmes életrajza Dézsi Pajostól, beszéli el élte folyását, alkotásait és méltatlan szenvedéseit. Halála kétszázadik évfordulóján, a kolozsvári temetőben megújított síremlékét országos ünnepélyvel koszorúzzák meg a magyar könyvnyomtatók, s az ünnepen tudományos és irodalmi testületek kép-

viseltetik magukat. Elkobzott, elégetett könyve, a *Mentség* föltámad új kiadásban.

Elfakult sírköve alatt új verssorok dicsőítik. A *vasművesnek* csúfolt tudós könyvnyomtató és jó hazafi nevét elismerés, emlékéét fény borítja. Ellenségeit, az irigyeket és rágalmazókat – a kárhóztatás és a feledés.

ÍREK AZ ÚJABB KETTŐS, HÁRMAS, ROTÁCIÓS, KET- TŐSEN ÖNTŐ ÉS GYORS- KOMPLETT BETŰÖNTŐ GÉPEKRŐL.

A németországi *Korrespondenz* hosszabb cikksorozatban méltatja a könyvnyomda-ipar technikai, történeti, szociális és szervezeti tekintetben való fejlődését, s megemlékezik a betűöntő gépekről is. Részletesebben szól a *Gursch-féle* kész betűt öntő új gépről, mely főleg csak a kisebb betűtörzsek öntésére alkalmas, amennyiben nagyobb betűk öntésekor a gép működésének gyorsaságát az alkatrészek hamarosan bekövetkező átmelegedése miatt korlátozni kénytelenek. Kisebb törzsek (például nonpareille vagy gyöngybetű) öntésekor csupán az újabb gépcsuda ide-oda csúszkoráló alkatrészeinek visszalökődése szab a működés gyorsaságának határt. Gurschék gépénél a földél csúszó mozgásának hosszúsága és magának a gépnek súlya csökkentve vagy az egyébfajta komplett gépekhez képest. A földél hajtó mehanizmusa lehetővé teszi különben a gép leggyorsabb járásakor is a lökéstől mentes működést. A matricák úgy vannak a tartókban rögzítve, hogy oda-

illesztési síkjuk a két fenékdarab sikló-fölületével egy síkban legyen. Ez elrendezés segítségével elérték, hogy a vonalban állás és a távolság dolgában megigazított matricáknál a tartó elállítását el lehessen kerülni. De még a vonalban állásra s a távolságra nézve nem jüstált matricáknál sem kell a vastagság változása esetében elállítani a matricatartót, nem úgy, mint a Foucher-rendszerű kész betűt öntő gépeknél. Gurschék gépének a munkaképessége főképp csak nagyobb betűmennyiségek öntésekor tűnik ki igazában; állítólag előfordult volna már, hogy egy négyzetnyi vastagságú nonpareille betűből tizenegyezer darabot öntött a gép óránként. Nagyobb törzseknél természetesen – mint már említettük is – korlátozni kell ezt a gyorsaságot. Sajna, ennél a gépnél is gyakran bekövetkezik az annyira rettegett utánfecskendés. A dugattyúvezeték meghosszabbításával próbálták eme bajnak elejét venni, de nem sikerült. Az öntési árak a Gursch-gép használatakor állítólag tíz százalékkal alacsonyabbak az egyéb komplett gépeken való öntési áraknál, ami valószínűleg olcsóbbá teszi majd az új- meg könyvbetűket. Ez viszont a szedőgépek terjedésére fog gátlóan hatni.

A párizsi *Foucher testvérek* most épülőfélben levő új gyors-komplett betűöntő gépéről azt rebesgetik, hogy tizenháromezer betűt képes óránként megönteni, már pedig ez négyszerese volna az eddigiek munkaképességének.

A frankfurti *Stempel D.* betűöntőde is megpróbálkozott egy összetett komplett gépnek a megalkotásával. Három gép van az apparátusán összetéve. Az öntőszerkezetek párhuzamosan s kulisszaszerűleg vannak egymás mellé állítva, úgy hogy egyetlen munkás áttekintheti mind a három öntőszerkezetet és így egyszerre három embernek a munkáját végezheti. Nyilvánvaló, hogy betűöntő szakértársaink bőrére megy a dolog, mert hiszen a *Stempel-féle* találmány nyíltan bevallott célja a munkaerővel való takarékoskodás.

A torinói *Zoja S.* betűöntőde kétféle univerzális betűöntő gépet bocsát forgalomba, amelyek közül az egyik mintának 18–30, a másiknak 20–40 ezer betűre teszik a napi munkaképességét. Részletesebb adatok azonban még hiányzanak mind a két géptípusról.

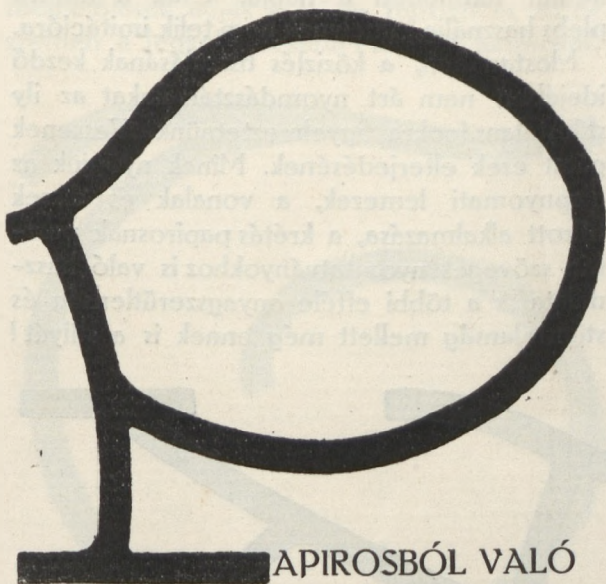
A *Thompson-féle Typecasterről* azt mondja a

főltalálói prospektus, hogy e géppel érték el a betűöntés tökéletesbülésének legutolsó és legmagasabb fokát. Ugyancsak e prospektus szerint a Typecaster volna a legeslegolesőbb gép, s ezenfelül bármelyik gyermek is egyszerre két gép körül tudja ellátni a munkát. A *Korrespondenz* mindezekre megjegyzi: »A legotrombább reklámfogásokkal dolgoznak e vállalatnál. Ha csak egy része is igaz volna a prospektusbeli sok nagy mondanak: az összes betűöntödék egyszeriben becsukhatnák a boltot, s a könyvnyomtatók maguk volnának urai a helyzetnek. Mert bizony a háromszáz Linotype-matricát tartalmazó Typecaster birtokában nem szorulna a nyomdász betűöntőre, s maga öntené az összes betűt. Ha azonban a híres szakember Bauer Frigyesnek ebben a tárgyban írt sorait olvassuk, amelyek szerint még soha életében nem látott oly nyomorúságos öntésű betűket, mint aminőket a Typecaster produkál: kissé meg kell nyugodnunk a betűöntők sorsát illetőleg. A Typecaster nem sokat árthat nekik.«

Szól a *Korrespondenz* ezeken kívül a *Bhisotyper*ről meg a *Rotary*ről is, amelyek finanszírozói szintén nem vetik meg a vásári reklámot. Hogy különb lesz-e a Bhisotype sorsa, mint aminő volt a Wicks-féle rotációs betűöntő gépe: még nem tudhatjuk. Annyi azonban bizonyos, hogy a teljes érvényesüléshez nem elég a fantasztikussággal határos mennyiségbeli produktivitás, hanem szükséges az is, hogy a rengeteg produktum tényleg használható legyen. Csak így van értelme bármiféle nagy hangon hirdetett új találmánynak.

Hogy a betűöntő-iparban változások vannak készülöben: kétségtelen. Az a törekvés, hogy a betűöntödék komplettgépes öntését szedőgépi matricákról való öntéssel szorítsák ki, talán nem lesz egészen hiábavaló. Mert különben a berlini Gursch-öntöde aligha vállalkozott volna arra, hogy kipróbálja: mennyi lehet az igazság az Angliából és Amerikából ide származott ama jelszóban, hogy minden nyomdász legyen a maga betűöntője. Mint az előbb közlöttekben is kitűnik: olyan új komplett betűöntő gépet csinált, amely bármiféle szedőgép-matricáról is (tehát mind egy: Linotype-, Typograph- avagy Monoline-matricákról van-e szó!) képes a kézi szedéshez szükséges típusokat megönten.

A betűöntőknek azonban még távolról sem kell attól félniök, hogy tisztos iparuknak az utolsó órája ütött, amikor a rotációs, kettős, hármas öntő gépek, a kettősen öntő avagy a gyors-komplett gépek megjelennek a látóhatáron. A találmányok nagy részének jelentősége nem terjed túl a kísérletezés érdekességén, és a betűöntők mindenestre még évtizedek multán is bőven el lesznek látva munkával, különösen ha mesterségük művészi felére majd kissé nagyobb gondot fordítanak.

APIROSBÓL VALÓ BORJU- MEG DISZNÓBŐR.

Egy csúnya stílustalanságnak előfutárjai már nálunk is mutatkoznak. A németek találták ki, természetes, hogy nekünk tüskén-bokron keresztül követnünk kell őket, ha még olyan botor és megokolatlan dologról van is szó.

Hogy mindenki megértsen bennünket, előre bocsátjuk, hogy a bőrt imitáló papirosfajták újabb térfoglalásáról akarunk beszélni. A papírgyárosok némelyike ugyanis ambícióját abban találja, hogy gyártmányai mindenre emlékeztessenek inkább: márványra, gipszre, vászonra, bőrre stb., csak papirosra ne. Ez a félszeg ambíció szülte meg nyolc-tíz esztendővel ezelőtt az úgynevezett borjúbőr-papirosok divatját, amely hogy oly hamar letűnt a semmiségbe, csak annak a tömördek technikai nehézségnek tulajdonítható, amellyel a rája való nyomtatás járt és jár még ma is.

Most a bőrpapiros redivivus! A német papírgyarak roppant tömegekben ontják ma-

gukból a bőrt imitáló papirosokat, és nemcsak hogy a könyvnyomtatóknak a nyakába akarják varrni, hanem maguk is készítenek mindenféle kártya-blankókat, sőt legujabban szépen konfekcionált levélpapiros-csomagokat is bocsátanak világgá. S különös dolog, az elegáns világ kedveli ezeket a stílustalan újdonságokat. Gyöngéd női kezek borjúbőr-imitációra írják diszkrét közlenivalóikat, s imitált disznóbőrön rőfög... azaz sóhajtozik vissza a kitudtetett gavallér. A papirosnak immár letűnőben a napja. Csak a misera plebs használja, amelynek nem telik imitációra.

Mostanában, a közizlés tisztulásának kezdő idejében nem árt nyomdászársainkat az ily stílustalanságokra figyelmeztetnünk. Vessenek gátat ezek elterjedésének. Minek nyögjük az alapnyomati lemezek, a vonalak és díszek túlzott alkalmazása, a krétás papirosnak pusztán szöveges nyomtatványokhoz is való használata s a többi efféle anyagszerűtlenség és stílustalanság mellett még ennek is a súlyát!

(1.) A színszeretet korszakát éljük. A modern ember élni, gyors, viharos tempóban élni akar, s keresve keresi azokat az effektusokat, amelyek izgatólag hatnak az érzékeire. Ezek egyike a szín is, amely a természet ölen kifogyhatatlan változatosságban tárul elénk, s amelyet az ember ősidőktől fogva igyekszik átvinni ipari és művészeti alkotásaira. A szín

eme kultuszában vannak hanyatlások s nagy föllendülések; most — mint említettük — ismét a színedvelés, színszeretet korát éljük.

Életünket, mindenünket annak a hatalmas égi testnek, a Napnak köszönhetjük. Természetesen a színlátásunkat is. Mindent akképpen ismerünk, amint a napfény megvilágítja.

A napfény látszólag fehér színű. De vajjon egynemű-e? Nem rejtőzködnek-e benne egyéb színek? A tudományos kutatások már rég beigazolták, hogy a napfény fehér színe egy egész sorozat színnek az összetétele. Ha üveghasábon át fehér lapra bocsátjuk a napfényt, ez az üveghasáb — a prizma — elteríti a fehér fényben foglalt színeket egymástól, és sorban látjuk a fehér lapon a szivárvány hét színét: a vöröset, narancs-szín, sárgát, zöldet, világos kéket, sötét kéket és ibolyaszínt megjeleníteni. Az üveghasábon át bocsátás által kapott színeket nevezzük spektrális avagy fizikai színeknek, ellentétben a materiális avagy anyagi színekkel. S e kettő között nagy a különbség. A spektrum színei fölbonthatatlanok. A spektrális narancs-szín például narancs-szín marad minden körülmények között, míg a narancs-szín festéket ha fölbontják, találnak benne sárgát, vöröset, esetleg fehér avagy egyéb színt is. A spektrális színeket ismét tiszta fehérré lehet egyesíteni, a materiális színeket legföljebb ha piszkos szürkévé. Például ha valamely korongra ráfestjük a szivárvány színeit, s aztán nagyon gyorsan forgatjuk a korongot: nem látjuk azt tiszta fehérnek, hanem csak valami piszkos szürke színűnek. Még nagyobb a spektrális meg a materiális színek közt a különbség, ha a hét színt nyomdafestékekkel egymás fölébe nyomtatjuk. Ekkor még a sebesen forgatott színgorong piszkos szürke színét sem tudjuk megkapni, hanem kapunk helyette egy nagyon kellemetlen hatású, piszkos barnásfekete színt. Ezt különben bármely nyomdász kipróbálhatja az illető színek összekeverésével.

Ha a spektrum vörös és zöld színét egyesítjük, fehéret kapunk. (A materiális színek-nél piszkos barnát.) Ugyanezt tapasztaljuk a narancs és kék, illetőleg a sárga és ibolya egyesítésekor. Azokat a színpárokat, amelyek spektrálisan egyesítve fehéret adnak, egymás *kiegészítő színeinek* nevezzük. Ezek ismerete a gyakorlatban nagyon fontos. A kiegészítő szí-

neket képviselő festékeket például nem szabad összekevernünk, mert elrontjuk véle az egész összekevert festékmennyiséget. Viszont egymás mellett alkalmazva, a kiegészítő színek kölcsönösen emelik s javítják egymás hatását.

A színeket illetőleg megkülönböztetünk még *első-, másod- és harmadrendű* színeket. Elsőrendűek a vörös, sárga meg kék, amelyekből minden szín össze volna keverhető, de csak elméletben, mert gyakorlatilag például az aranyat, ezüstöt, koromfeketét, schweinfurti zöldet még nem sikerült a három alapszínből összekeverni. Ez a körülmény vet határt a háromszínű nyomtatás művészi értékének is. A négyszínű nyomtatást pedig azért kellett föltalálni, mert a három szín egymás fölébe, illetőleg egymás mellé nyomtatásával nem lehetett elérni minden szükséges nuance-ot.

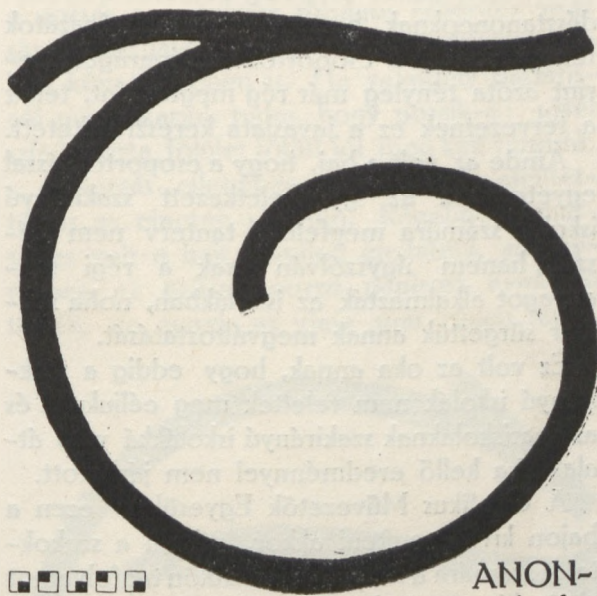
Másodrendű vagy szekundáris színek azok, amelyek két-két primáris vagyis elsőrendű színnek az összetételéből keletkeztek. Ilyen például a sárga és kék keveréséből származott zöld, a vörös és sárga színből kevert narancs és a vörös meg kék összekeveréséből előálló ibolyaszín. Ami mindezen túl van, azt a harmadrendű színek sorába számítjuk.

Vannak aztán *hideg és meleg* színek. Legmelegebbek a sárga és a narancs, leghidegebbek a sötétkék meg az ibolya. A barbár népek főleg a meleg színeket kedvelték, a civilizáltabbak vegyesen használják mind a kétfélét. A színek hideg és meleg hatását érdekesen tanulmányozhatjuk azokban a kilátó-tornyokban, amelyek négy ablaka közül az egyiknek sárga, a másikkal narancs-színű, a harmadiknak olajzöld, a negyediknek ibolyaszínű az üvege. Ha már most a sárgaüveges ablakon nézünk ki a szabadba: mintegy tavaszias színben látjuk az egész tájékat; a narancs-szín üvegen át a nyár melegsége hat a képzeletünkre; az olajzöld üvegtáblán keresztül őszi hangulat lepi meg az embert; végül az ibolyaszín vagy kék ablaktáblán át a tél havas fehérsége tűnik a szemünkbe.

A színek mindegyikének megvan a többihez viszonyítva a maga intenzitási értéke. A kiegészítő színek közül a vörös és a zöld egyenlő értékűek, vagyis a prizma vörösét s a zöldet egyforma arányban kell egyesítenünk, hogy a fizikai fehér színt kikapjuk belőlük. A narancsból egy harmadot is elég a kék

két harmadával egyesíteni, hogy kiadódjék belőlük a fehér szín. A harmadik kiegészítő színpárnál, a sárgánál meg az ibolyaszínnél már 1 : 3 az arány, vagyis egy negyedrésnyi sárga és három negyedrésnyi ibolyaszín adja ki a fizikai fehér színt. Hangsúlyozzuk, hogy itt kizárólag spektrális színekről volt szó; a festékek keverésekor ez esetekben barnás fekete, illetőleg piszkos szürke színeket kapunk.

A kiegészítő színekre vonatkozólag imént elősorolt arányokat azonban nem árt emlékeztetnünkbe vésnünk, mert ezek az értékjelölések adják a színes rajzban és festészetben a legkellemesebb s legjobb hatásokat.

■ ■ ■ ■ ■ ANON-
CAINK SZAKBELI ISKOLÁZTATÁSÁ-
NAK KÉRDÉSÉHEZ.

A Graphica legutóbbi számában behatóbban foglalkozván a nyomdásztanonc-szakiskola kérdésének eddigi fázisaival, a többek között megemlékezik a Könyvnyomdászok Szakkörének ez irányban való működéséről is. Nevezetesen utal arra, hogy a Szakkör erre nézve régebben egy terv-vázlatot is készített, melyet az Országos Iparegyesület a kereskedelemügyi miniszterhez terjesztett fel. Azonban ennek az ismertetésénél a cikkbe egy kis hiba csúszott be, amennyiben a cikk azt állítja, hogy a Szakkör a serdültebb nyomdászfűzésnek művészies irányban, képességeinek továbbfejlesztésére alapította a szakoktatás tervezetét, holott a tervezet éppen a tanoncoknak a szakoktatására készült. A tervezet ugyanis azt

ajánlotta, hogy az akkori vegyes ipari tanonciskolákból a nyomdásztanoncokat külön csoportosítsák és megfelelő tanrenddel ellátva szakszerűleg oktassák, amit a cikkben közölt országos iparoktatási tanácsi határozat e része is igazol: »Kivánatos lenne a Könyvnyomdászok Szakköre által javasolt külön szakirányú tanonciskolának a tanonciskolák szervezetének 3–4. §-ai alapján való létesítése, mely szervezetében alkalmazkodnék az iparostanonciskolák általános szervezetéhez, de külön, a sokszorosító ipar speciális igényeinek megfelelő tantervvel, melynek megállapítása későbbi feladat lesz.«

A tanoncoknak és pedig nemcsak a nyomdásztanoncoknak, hanem egyéb iparágazatok tanoncainak is a csoportosítása iparágak szerint azóta tényleg már rég megtörtént, tehát a tervezetnek ez a javaslata keresztülvitetett.

Ámde az volt a baj, hogy a csoportosítással egyetemben az így keletkezett szakirányú iskolák számára megfelelő tanterv nem készült, hanem úgyszólván csak a régi tananyagot alkalmazták az iskolákban, noha sokszor sürgettük annak megváltoztatását.

Ez volt az oka annak, hogy eddig a szakirányú iskolák nem feleltek meg céljuknak és az ipariskoláknak szakirányú iskolákká való átalakítása kellő eredménnyel nem járhatott.

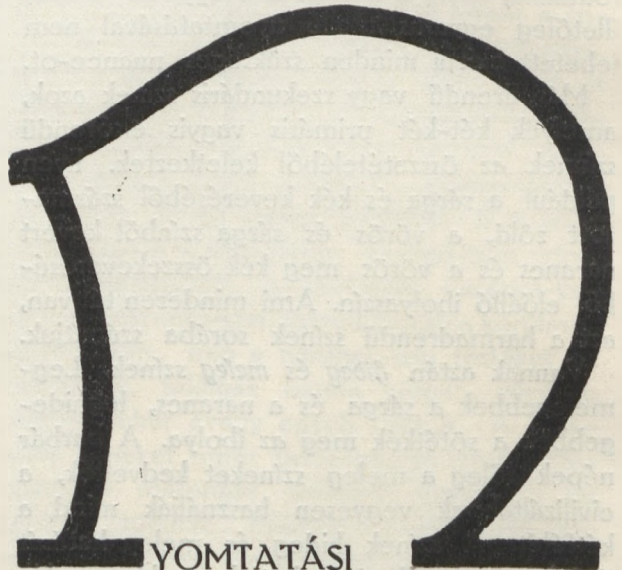
A Grafikus Művezetők Egyesülete ezen a bajon kíván segíteni akkor, midőn a szakoktatás számára a tanoncoknak külön tanfolyamot kíván létesíteni. Az Egyesületnek ez a törekvése minden esetre igen dicséretes dolog, de még ez sem pótolhatná teljesen a tanoncok oktatási szükségletét, amennyiben a tanoncoknak nem pusztán szakismeretek tanítására van szükségük, hanem nyelvtanra, rajzra és egyebekre is.

Az én szerény nézetem szerint a tanoncoktatás kérdését csak úgy lehetne helyesen megoldani, amint azt a Szakkör tervezetében ajánlottuk, hogy a szakirányú iskolák számára megfelelő tantervet kellene készíteni és a szakismereteket szakemberek által kellene taníttatni. Amint azonban értesültem, úgy magánúton, mint a Grafikai Szemle útján, a jövő évre már végre szakemberek is be fognak vonatni a szakirányú iskolák tanításába s így remélhetővé válik, hogy a tanoncok szakoktatása kellő mederbe fog jutni, nemkü-

lönben remélhetővé válik az is, hogy ily alapon a szakirányú iskolák egyéb tekintetben is megfelelő tantervben fognak részesülni, ami által aztán a Szakkör által készített tervezet javaslatai végre megoldást nyernek és a szakirányú iskolák ügybuzgó munkaezők alkalmazásával megkezdhetik a rég óhajtott eredményes munkálkodást.

Részint helyreigazításul, részint pedig felvilágosításul szükségesnek tartottam ezeket itt elmondani, amennyiben véletlenül engem bízott meg annak idején a Szakkör a tervezet elkészítésével és a történeti hűség is megkövetelte tőlem ezeknek röviden való elmondását.

Srócz Ernő.

NYOMTATÁSI
MUNKA KÖRÉBŐL VETT APRÓSÁGOK: 1. A MASZAT; 2. A PAPIROS PORZÁSA.

Alig van a könyvnyomtatónak rettegettebb ellensége a maszatnál, vagy – mint a leg-tősgyökeresebb nyomdász is mondja – spísznél. Előbukkanásának töméntelen oka lehet, valamint hogy tömérdek módon is védekeznek ellene. Kuriózumképpen megjegyezzük, hogy egy budapesti nagyobb nyomdában az a szokás, hogy a gépmester a fatalpú klisék mellett levő stéget, tágitót odaszögezi a fához.

Régi kedves szokás volt az is, hogy a klisé kolumna talpát jóféle susztercsirizbe mártották, s úgy lötték a gépbe. Az eredmény bámulatos volt: spísznek még a nyomát sem lehetett fölfedezni a nyomtatványon. A csi-

rizes kolumnáknak a gépből való kilövése sem volt nagyon nehéz munka, különösen ha jó nagy kalapáccsal segítettek hozzá. Hogy ez az abszolút eredményt adó, fenomenális eljárás mindamellet nem tudott szélesebb körben elterjedni, annak a szedők az okai, kik nem tudták elosztani az összeragadt szedést.

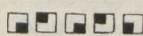
Most a spíz-irtásnak egy hasonló módjáról szól az ének. Szászországban van egy kémiai gyár, amely föladatául vállalta, hogy a spízszeket egyszer s mindenkorra száműzi a nyomtatványokról. E végből olyanféle keveréket készített – Typenligament a neve – amelyet a nyomóalpra meg a szedés talpára kenve, nem enged fölesúszni semmiféle kizáró darabkát. A keveréket festékes lapátkával kenik a jól megtisztított és teljesen szárazzá tett fundamentumra. A fölcent rétegnek lehetőleg vékonynak és egyenletesnek kell lennie. A szedésben ezalatt az összes stégeket az üreges felükkel fölfelé fordítják, s aztán a szedés talpát alaposan megtisztogatva, erre is vékony réteget kennek a keverékből. Ha a formát nem lehet az élére állítani, a szedés talpának bekenése el is maradhat. A kilövés, illetőleg a leragasztott formának fölszabadítása egy külön erre a célra készült csavar segedelmével történik. A formának alját végül terpentinnel avagy lúggal mossák le. Hogy cselekszik azonban ezt meg olyan formánál, amelyet nem lehet az élére állítani, és általában hogyan végzik az alulról való egyengetést: erről nem szól a krónika.

A papirosnak nyomtatás közben való porzása sokszor igen kellemetlen, s a porral telelakódott formák ismételt megmosása, a festékező szerkezet és a hengerek gyakori tisztogatása révén meglehetősen idővesztéséget is okoz. Segítenünk azonban rajta teljességgel nem lehet, amennyiben a hiba okozója egyedül a papirosnak az összetételében rejlik.

A porzás oka ugyanis majdnem mindenkor az, hogy nagyon sok a papirosban a földes pótlóanyag és egyszersmind gyöngye az enyvezés foka. A pótlóanyagok arra valók, hogy a lehetőségig fehér színt adjanak a különben nagyrészt ligninből, faanyagból való papirosnak. Ismételjük: a lehetőségig, mert a ligninből való papiros minden pótlóanyaggal való telítés mellett sem lesz olyan fehér, mint

a tiszta cellulózból avagy fehér vászonrongyból készült papiros. Tehát – mint említettük – a pótlóanyagok arra valók, hogy a papirosnak bizonyos fehérséget kölcsönözzenek, s egyszersmind a súlyát növeljék. Leggyakrabban használt pótlóanyagok: a kaolin vagyis fehér porcellánföld, a zsírkő, súlypát, gipsz és kréta. Legjobb valamennyi között a kaolin, amelynek azonban van zsírosabb meg soványabb fajtája; az utóbbi kevésbé alkalmas, mert a véle telített papiros könnyen porzik. A porzás oka lehet a már említett gyöngye enyvezettség is, továbbá a rostanyag vagy faanyag nagyon apróra vágott volta, a timsó-tartalom bősége. Bekövetkezhetik még a porzás a rostoknak túlságos fehérités vagy savak használata által okozott széjellroncsolása következtében is. Ha valamely papirosról meg akarjuk tudni, hogy porzik-e: sötét színű, tiszta fölület fölött jól meg kell ráznunk.

A porzás ellenében – mint már említettük is – nincsen segítség. Régebben lehetséges volt a bajt némileg enyhíteni, amennyiben az erősen porzó papirost nyirkossá tették, de ennek az ideje már régen lejárt.

**YAKOR-
LATI ÚTMUTATÁSOK A KLISÉS FOR-
MÁK STEREOTIPÁLÁSÁHOZ.**

Nyomtatási technikánkat illetőleg annyi ma a követelmény, hogy teljességgel lehetetlen úgy általánosságban kijelenteni, hogy ez vagy amaz az eljárás a leghelyesebb. Esetről-esetre, az adott körülmények számbavételével kell

mindenkor megválasztani az illető eljárásokat, mert csak így érhetünk el tartós meg biztos sikert a könyvnyomtatói munkálkodásunkban.

A stereotípörnek is meg kell fontolnia, hogy adott esetekben körülöntse, beforrassa vagy együttstereotipálja-e a szedésben levő kliséket. Erről a mindenesetre érdekes kérdéstről cikket olvastunk a minap Kempéék lapjában, s olvasóink tájékoztatása végett le is fordítunk belőle egy-egy tanulságosabb részletecskét. Amennyiben síknyomtatásos stereotíplemezek készítéséről van szó, a klisék körülöntése vagy beforrasztása igen egyszerű és biztosan véggezhető munka. Arra azonban ügyelni kell, hogy a körülöntött klisék száma ne legyen túlságosan nagy. E tekintetben különben a nyomda művezetőségének esetről-esetre meg kellene kérdeznie a stereotípört, hogy mennyi a körülönthető klisék maximális száma.

A *körülöntést* általában a legcélszerűbb eljárásnak tartjuk, bár kétségtelen, hogy a kezdőnek meglehetősen nehézségeket okoz az ily munka. Ezek a nehézségek azonban eltörpülnek a mellett az előny mellett, ami a klisének a stereotíplapban való abszolúte biztos ágyazásával jár együtt, s amit beforrasztással ugyanazon idő alatt dehogy is lehetne elérni. Nagy előnye még a körülöntésnek, hogy az egyes kliséket tónus-értékük és egyéb sajátosságaik szerint különböző magosságra állíthatjuk, a nélkül, hogy e munkánk különösebb föltartással járna. Csakis így lehet a gépmesterrel jól együtt dolgoznia a stereotípörnek.

A körülöntésre szánt kliséket eredetiben lematricázzák a szedésről, mert ez adja a legbiztosabb ágyazatot, s egyszersmind megadja a pontos magasságot is, amely utóbbi aláalakással lejjebb vagy följjebb is emelhető.

A pontos körülöntési munkának első és fő föltétele, hogy a klisék pontos vastagságúak legyenek. Már a közöttük való kisebb vastagsági különbségek is egyenlőtlen vastagságúvá teszik a lemezt, amin pedig csak a hátulsó fölület meggyalulásával lehet segíteni. Ha valami sok mély árnyékot tartalmazó, nagyon »nehéz« képet kell a stereotíplemezbe beöntenünk, akkor a jó kiadódás okáért meg hogy ne kelljen majdan sokat aláalakni: a matrica fölső rétegét öntés előtt az illető helyen gyöngéden leválasztjuk. Éppenséggel nem okoz ez különösebb nehézséget; egy-

szerűen valami éles késsel köröskörül belemetszünk a matricába, s a fölső selyempapír-réteget mintegy kiemeljük. Így aztán nyomtatás idején a kép élesen adódik ki a szöveggel együtt és a gépmester egyengetési munkája is jelentékenyen könnyebbé válik.

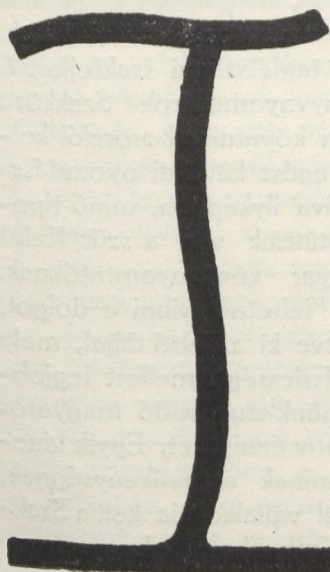
A klisének öntés közben való mozdulatlanul tartására sokféle mód van. A szokáshoz meg a szükséghez képest rúgókat, fadarabkákat, ólomdarabkát, parafa-dugót stb. erősítenek a klisé hátuljára, ami által a klisé szorosán megáll a matrica-fal és az öntő-fedél között. Egy német szakember kétcicerós kockákat szokott – egymástól három-négy ciceró távolságban – a klisé hátuljára forrasztani. E kockák nagysága megfelel annak a különbségnek, amely a klisé vastagsága és az öntőműszer közt fennáll, s ennek következtében az erősen megszorult klisé öntés közben nem tolódkodik el a helyéről. A gömbölyded lemezeket adó műszerben esetleg magasabban levő lemezeket úgy biztosíthatjuk a leesés ellenében, hogy úgynevezett bécsi csirizzel odaragasztjuk. Ennek a csiriznek az a tulajdonsága, hogy még a nagy melegben is megtartja a ragasztó képességét. Lapos öntésnél az ólomkockák stb. használata természetesen elesik, ami munkatakarítással jár.

A körülöntésre kerülő galvanók rendszeren cicerós vastagságúak; amennyiben apróbb különbsétek fordulnának elő, kartondarabkákkal ütjük azokat helyre. Autotípiáknál magunk öntötte nonpareille-lemezek használataival érjük el a kívánt cicerós vastagságot. Vastagabb kéregpapirosnak ilyen célra való használatától őrizkedjünk, mert a benne foglalt nedvesség menthetetlenül elrontja az öntvényt. Az öntésnek magának pedig a legnagyobb figyelemmel kell történnie; az öntőszerszemet legyen lehetőleg jól fölmelegítve, a matricák szárazak és szintén előre fölmelegítettek, az öntőfém könnyen folyós és mérsekeltlen forró, az öntés pedig történjen erőteljesen bár, de ne túlságos gyorsasággal.

A klisék lapos öntvénybe való *beforrasztása* csak akkor van helyén, ha a klisé a lemez egész szélességére kiterjed, s ennél fogva nem volna oldalsó tartása. A beforrasztás ilyenkor éppen olyan megbízható eljárás, akár a körülöntés. Ami pedig a klisének gömbölyített lemezekbe való beforrasztását illeti, ezt bizo-

nyára csak olyan esetben cselekszük meg, amikor valamely már kinyomtatott gömbölyű lemezből kell átalvannunk valamely klisé.

Végül ami a kliséknek a szöveggel *együttessen való stereotipálását* illeti: köztudomásúlag csak a vonalas rajzok alkalmasak erre. De itt aztán nem is igen okoz nehézséget a munka.

DEI UJESZTEN- DEI ÜDVÖZLŐ-KÁRTYÁINK FOR- MÁINAK RÖVID ISMERTETÉSE.

Az ujévi üdvözlő-kártyák széjjelküldésének jó szokása mind jobban meggyökeresedik a nyomdásztársadalomban. Az idén is kaptunk egy egész sereget, s bizony, akad közöttük érdemes tipográfiai munka elég szép számmal.

Abfaka György, a szegedi Dugonics-Nyomda R.-T. üzletvezetője magas-formátumos sötét-szürke lapot küldött. Fölül óralapon álldogáló mérges kakas, alul világos-szürke alapon az üdvözlő szöveg, körötte vékony aranyléniával.

Bárány Nándor ötletes üdvözlő-lapja levélformájú. A kettős lap belső jobb oldalán van az üdvözlő, alatta körben az 1910-es évszám római számokból való összekombinálásával.

Dukay S. Károly durva sötétzöld papirosra nyomtatott szárnylapos üdvözlő-kártyája majdnem négyzetformájú. A papiros szélén vas-kos aranypontokból álló keret húzódik köröskörül; belül – vagy háromcicerónyira ettől a kerettől – háromsoros üdvözlő, egy jókora nyomdászgriff és ez alatt az aláírás, valamennyi aranyvonallal választva el egymástól.

Fekete Béla ujesztendei kártyája háromszínű. Köröskörül kék színben nyomtatott cicerós vastagságú geometriai ornamentum. Fölül sárga homlokléc, csókolódzó stilizált madarakkal. Majd a rovátkolt kék vonalakkal széttagolt »buék«, ezt követőleg pedig jókora szabad tér, két lendületes vonással megrajzolt ággal és az ágon ülő madárkával. A név és nyomdamegjelölés legalul vagyon elhelyezve.

Heller Mór szekszárdi gépmester ujesztendei üdvözlete kiváló tipográfiai érdekesség. A rojtos szélű finom vásznat mozaikos hatást keltően tölti meg az üdvözlő négy betűje s alatta a széjjelküldőnek a neve. Mindez piros színű, köröttük és közöttük kék színű geometrikus dísz emeli a »nyomtatvány« jó hatását.

Hollóssy János fehér színű üdvözlő-lapján vörösbarna szöveget meg világoskék alapon nyomtatot látunk. A szöveg két-két sora közt kézi sajtó fordítórúdjába kapaszkodó régies viseletű nyomdász, ugyancsak barna színben.

A *Jókai-nyomda* (*Berger és Schimek*) ismét a maga brilláns nyomtatói fogásainak egyikével rukkolt elő. Fölül aranyos körben ablak formájára kivágott, a szedői s nyomtatói munkát ábrázoló két kép. Az ablakot kinyitva, a cégnek az első lappal zsinórral összefűzött függőlapra nyomtatott üdvözlőjét olvashatjuk. Az első oldal különben moirée-tapintására van domborítva, s többféle színt játszik, amit a moirée-papirosról öntött stereotípiái lemez nyomtatáskor való eltolásával érhetnek el.

Klein és Ludvig miskolci könyvnyomdája fehér papírra nyomtatta jó kivánságait. Kívül aranyszínű keret, belül világos-zöld tónus, itt-ott a szöveg aláhúzása- s keretképpen kivágva.

Kún Kornél sárga színű alapon nyomtatott csinált a kartonjára. Ennek közepe táján mozgásban levő harangokat ábrázoló ügyes negatív vésetet látunk, körötte kék csillagkoszorúval. A harang fölött levő szöveg vörösbarna színű.

Lackenbach Artúr magasformátumos összehajtott kártyájának első oldala vörösbarna szegélyű. Szöveg fekete, egy vörös iniciáléval.

Lang Simon kartonjának szövege vörösbarna, a barokk ornamentum szürkés, fehéren.

Lévay János fehér kartonján fölül van a szöveg, alul pedig egy havas tájat ábrázoló gömbölyű vignetta. A háttér Mäser-mintázat.

Müller Antal a szecessziós ornamentumok alkalmazásával csinált jóhatású üdvözlő-kártyát.

Németh István, a Minerva-nyomda szedője függőlapos kartonlapra nyomtatta az üdvözlését. Az első lapon bőséges vonaldísz, tónusokkal, zöld és vörös színben nyomtatva, a függőlapon egész évre szóló kicsiny naptár.

Mitsmann József győri könyvnyomdája egyszerű kartonlapra nyomtatta az üdvözlését. Főnt homlokléc alakjában találjuk a cég-főiratot meg az üzletágak megnevezését, középpütt egy nagyobb kaszettában az üdvözlést, két oldalt pedig – két kisebb kaszettában – az évszám van megismételten elhelyezve.

Novák József újévi üdvözlésén a két csoportban levő szöveg között vonalokból összeszedett ornamenstömböt látunk. A négy sarokon ismét vonalas kombináció, szélről pedig cicerós hézagban a hónapok nevei futnak.

Pollák Aurél a betűkkel igyekszik hatni a maga egyszerű, de eredeti üdvözlő-lapján. Piros- és kékbetűs szöveg jóleső váltakozása, elül egy jól alkalmazott piros iniciálé, ennek ellensúlyozásául alul egy karikába foglalt kék kakas: ime, ennyi elég volt a kétségtelenül jó, hamisítatlan tipográfiai hatás eléréséhez.

Prüner Arnold üdvözlő-kártyája függőlapos sötétzöld karton, mindössze arannyal s feketeivel nyomtatva. Az első lapon érdekesen vezetett egyszerű dísz között havas utat meg házikót ábrázoló vignetta, valamint az aranyos évszám, a függőlapon pedig a vonalas dísz közepette az újévi üdvözlésnek szövege.

Róna Zsigmond üdvözlő-lapján fölül babérokoszorúba foglalt plasztikus hatású képet láthatunk, alul pedig a vörösbetűs üdvözlést.

Stalla Márton üdvözlő-lapján egy iniciálé és az ez alatt levő halványvörös dísz tűnik legelső sorban a szemünkbe. Az egyszerű kártyát mindössze kétféle színben nyomtatták.

Werner Jenő üdvözlőkártyája megegyezik Kún Kornéléval. Nyomtatása különben kitűnő.

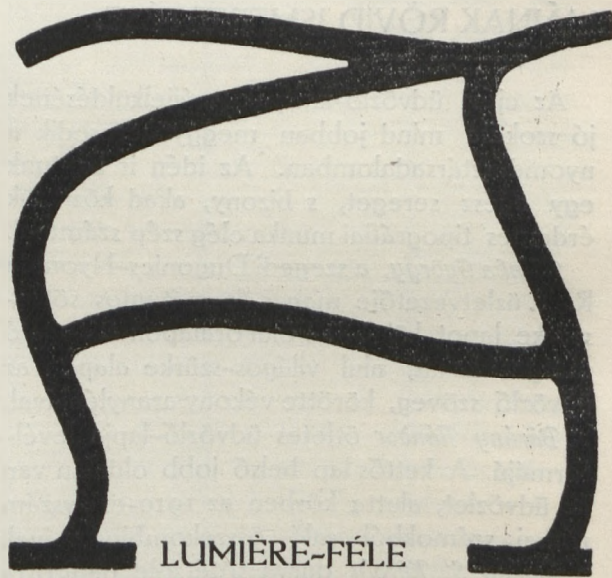
Sulyok Ferenc a nagyenyedi papíráruhárból függőlapos üdvözlést küldött. Fönn a szöveg, lenn az évszám, közben virágot hozó madárka. Az egészet lénia-dísz köti össze.

Szabó István üdvözlő-kártyája szintén függőlapos. Elül fagyöngyös dísszel kombinált B. U. É. betűk, a függőlapon iniciáléval való rendkívül ügyes kombinálásban az üdvözlést.

Wankó Vilmos a színnel és térrel való hatásra számított kártyája készítésekor. A külső keret és a szöveg ibolyaszín, közben vékony

ornamentális piros vonalszövevényt látunk. *Wunder József* régi-stílusos, de gondos szerkesztésű és jó nyomtatású kártyát küldött szét.

A *Breslauer Typographische Gesellschaft* az idén is pompás üdvözlő-kártyát küldött a hasonló célú egyesületeknek. S ez nagyon dicséretes szokás. Egy-egy ilyen nyomtatványukkal mintegy leszögezik a helyi tipográfiai stílust, s összehasonlítás, megvitatás és oktatás céljából elküldik más városok nyomdászainak. Európa legnagyobb taglétszámú szakfejlesztő egyesülete, a Könyvnyomdászok Szakköre szintén jól tenné, ha követné a boroszlói kollégák példáját, az egész külföldi nyomdászvilág tudomására adva ilyképpen, minő tipográfiai fölfogásuk, stílusuk van a szűz Kelet határán élő magyar könyvnyomtatóknak. Talán pályázatra is lehetne vinni a dolgot, azt a munkát tüntetve ki az első díjjal, mely szabatosága s művésziessége mellett legjobban fejezi ki a bennünk szunnyadó magyaros tipográfiai és dekoratív érzéseket. Egyik láncszeme volna ez is annak a tevékenységnek, amelyre okvetlenül vállalkoznia kell a Szakkörnek, ha csak azt nem akarjuk, hogy nagyságának teljében egyszer csak összeroppanjon.

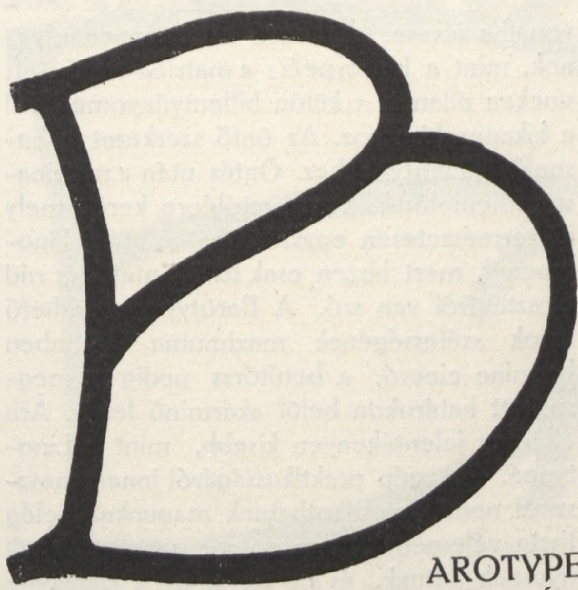
LUMIÈRE-FÉLE
ÚJABB VONALRASZTER ALKALMAZÁSA A SZÍNES FOTOGRAFÁLÁS CÉLJAIRA.

A lyoni *Lumière testvéreknek* már évtizedes törekvésük, hogy tökéletes színrasztert készítsenek. E céljukat különböző utakon igyekez-

nek elérni. Így például megpróbálkoztak egy olyan vonalraszternek is a készítésével, mely az elképzelhető legnagyobb finomságú volna. S bár az autokróm-lemezekkel már eddig is világra szóló eredményt értek el, ujabban vonalraszterre kértek és kaptak a legtöbb államban szabadalmat. Kipróbálva ugyan még nincsen végérvényesen a találmány, de a Lumière-név maga is kész kezesség arra nézve, hogy nem lehet valami silány haszontalanság.

Hogy a találmány lényegéről olvasóink fogalmat alkothassanak maguknak, előre kell bocsátanunk, hogy itt üveglapon előállított vékony zselatinrétegről van szó, mely nyomtatás útján lesz a rész-színekkel – mondjuk ibolyával, vörössel meg zölddel – ellátva. A lemezt egy különös nyomtató-eljárás segédelmével mindenek előtt ibolyaszínűre festik, majd pedig fekete nyomdafestékkel igen finom léniázatot nyomtatnak rája. (A léniaközök még egyszer oly szélesek, mint aminő vastagok a léniák maguk.) Brómos vízzel való kezelés következtében a metilibolya mindama helyeken, ahol nem fődí fekete festék, megbontódik, és a zselatin e helyeken ismét majd hogy nem színtelenné válik. A lemezt most valami vörös – mondjuk eózin-skarlát – festékoldatban fűrésztve, az éppen az imént színtelenített helyek vörös színűekké válnak, míg a fekete festék alatt levő ibolyaszín vonalak ennek ellenében meg vannak óva. Most az előbb nyomtatott fekete léniázathoz derékszögben újra rányomtatják a vonalzatot a lemezre, de a vonalközök ekkor már csak a vonalvastagsággal megegyező szélességűek. Az ekkor még szabadon maradó vörös vonalakat – miként előbb az ibolyaszínűeket – brómvízzel kimossák, s végezetül a harmadik szín (mondjuk malachitzöld) kerül a lemezre. Ha már most az elfödött ibolyaszín és vörös vonalakat az őket elfödő fekete nyomdafestékréteg alól fölszabadítjuk, olyanformán, hogy például benzinnel oldjuk föl a zsíros nyomdafestéket: készen van az idővel talán pompás szolgálatokat tevő színraszter. Ennek a gyakorlati kipróbálása azonban még hátra van; annak idején szólunk majd róla. A találmány megérdemli a közérdeklődést, mert kétségtelen, hogy ebben az irányban kell valamiképpen véglegesen és az eddigi eredményeket messze fölülmúlóan megoldani

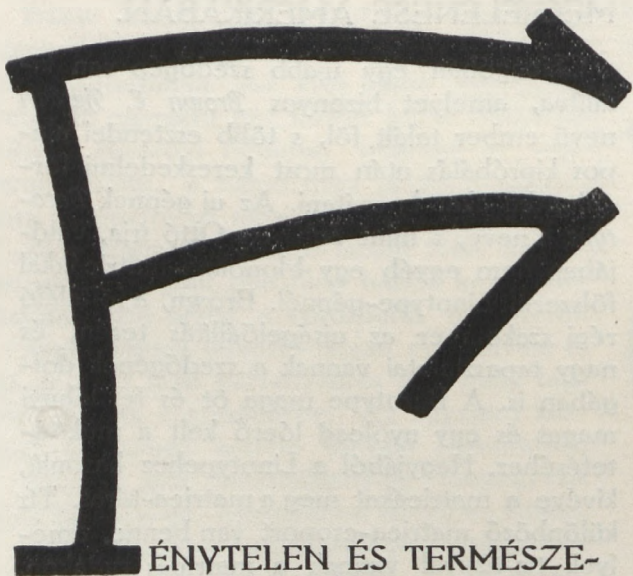
a színes fotografálás annyira fontos kérdését. Lumièreék másik találmányának, az autokróm-lemezeknek használata mind jobban terjed. Világszerte sok amatőr foglalkozik már az autokróm-lemezes színes fényképezéssel.

AROTYPE ELNEVEZÉSŰ UJ SORÖNTŐ GÉP MEGJELENÉSE AMERIKÁBAN.

Chicagóban egy újabb szedőgép van kiállítva, amelyet bizonyos *Brown E. Herbert* nevű ember talált föl, s több esztendei alapos kipróbálás után most kereskedelmi forgalomba akar bocsátani. Az új gépnek *Barotype* a neve, s mint Schlotke Ottó írja, valójában nem egyéb egy Monoline-matricákkal fölszerelt Linotype-gépnél. Brown, a föltaláló régi szakember az újságelőkészítés terén, és nagy tapasztalatai vannak a szedőgépek dolgában is. A Barotype maga öt és fél lábnyi magas és egy nyolcad lóerő kell a működtetéséhez. Nagyjából a Linotype-hez hasonlít, kivéve a matricákat meg a matrica-tárat. Tíz különböző matrica-csoport van benne, amelyek tíz-tízével vannak a matricás rudakon. E matricák szélesség tekintetében egymással körülbelül megegyeznek. Egy-egy ilyen matricás rúd fölső végén különböző bevágásokat látunk, csakúgy, mint a Linotype-matricáknál. A matricás rudak egy tartóban vannak elhelyezve, amelyekből jobbra-balra öt, végezetül egy középen levő közös csatornába torokolló csatornácska nyílik lejtős irányban lefelé. A billentyűs deszkán elektromosság segéd-

mével megy a munka, s minden billentyűnyomásra egy-egy matrica szabadul el a tartójából. A középső csatorna alsó végén egy ide-oda mozgó kerekecske a matricákat egy vonalzó-csoport valamelyik vonalzójára viszi, úgy hogy az illető betűkép ép az öntővonalba jusson. A kizáró ékek éppen olyanok, mint a Linotypeéi; a matrica-tartó alatt síneken állanak, s külön billentyűnyomás kell a kikapcsolásukhoz. Az öntő szerkezet is hasonlít a Linotypeéhez. Öntés után a matricasor fölemelkedik, s az osztólécra kerül, mely itt természetesen egyszerűbb, mint a Linotypenél, mert hiszen csak tízféle matricás rúd elosztásáról van szó. A Barotypeen önthető sorok szélességének maximuma különben harminc ciceró, a betűtörzs pedig a megszokott határokon belül akárminő lehet. Ára állítólag jelentékenyen kisebb, mint a Linotypeé. – A gép praktikusságáról innen messziről nem igen alkothatunk magunknak elég tiszta véleményt. Egy dolgot azonban bizonyosnak látunk, és ez az, hogy a Barotype osztószerkezete különb, mint a Linotypeé.

ÉNYTELEN ÉS TERMÉSZETES MŰNYOMÓ-PAPIROSAINK ÉS A RÁJUK VALÓ NYOMTATÁS.

(I.) Művészi és technikai körökből egyaránt sok panasz hallatszik a most szélteben használt krétás papirosok ellen. Művészi tekintetben azt kifogásolják rajta, hogy nincsen karaktere, s a tükörsimaságú lapja mindenre inkább emlékeztet, mint a papirosra, mert a papiros szálás

összetételű anyagával ellentétben áll az a meszterkéltséges simaság; az anyagszerűség, iparművészeti őszinteség elve megköveteli, hogy a papiros legalább valamicskét is strukturás szerkezetű legyen. Egy másik baja a krétás papirnak a simaságával együtt járó nagy fényessége, ami ellenére van a rája nyomtatott szöveg vagy kép érvényesülhetésének, s bántja a szemünket is.

Technikai szempontból a jó nyomtathatóság előnyével a rendkívül gyorsan bekövetkező elpusztulást, megsemmisülést állíthatjuk szembe a papirosnál. Az atmoszférikus levegőnek időnkint fokozódó nedvessége már egymagában is elég ahhoz, hogy a krétaréteg meglazuljon az alatta lévő – többnyire nagyon silány – papirosra, s mintegy a vakolat módjára pattogjon le róla. A legcsekélyebb gyűrődés és karcolás máris használhatatlanná teszi a krétás papirost.

E bajok már jó ideje foglalkoztatják a papirtechnikusokat, akik a jobb minőségű természetes, tehát krétával be nem vont papiros simaságának fokozásával igyekeztek az autotípiái és színes nyomtatás számára megfelelő anyagot készíteni. E törekvésüknek azonban csak a legújabb időkben látjuk pozitívabb eredményeit.

»Természetes műnyomó-papiros« elnevezéssel ma már itt-ott ismerik, sőt használják is az új anyagot, s ezért talán szívesen veszi az olvasó, ha a következőkben elmondunk egyet-mást annak sajátságairól s nyomtathatóságáról.

A krétás papirosra való nyomtatás idején a siker nem egyedül a gépmester ügyességén múlik. Az eredeti képnek, a klisének, a papirosnak stb. az alkalmatossága az első és fő dolog; azonkívül pedig mindezeket úgy kell kezelni, hogy együttműködésükben végezetül a technikailag lehetséges legjobb eredményt adják ki.

Kezdjük a dolog részletesebb tárgyalását az eredeti kép megbeszélésével. Ennek, ha krétás papirosra való autotípiái sokszorosításra van szánva: élesnek és tiszta, határozott képűnek kell lennie; a fotografiai fölvételeknek legyek például jó fény- s árnyékbeli kontrasztjaik, mert a sok fokozatosan egybeolvadó tónust tartalmazó képek az ily sokszorosításra kevésbé alkalmasak. Csarnokoknak, templomoknak belsőjét ábrázoló, tehát többnyire elmosódó fölvételeket ezért retusozni kell, ha azt akarjuk, hogy a róluk készített klisék képe elég kivehető legyen. Még a legjobb fotográfián is lehetnek olyan árnyékhatások, amelyek a nyomtatásban

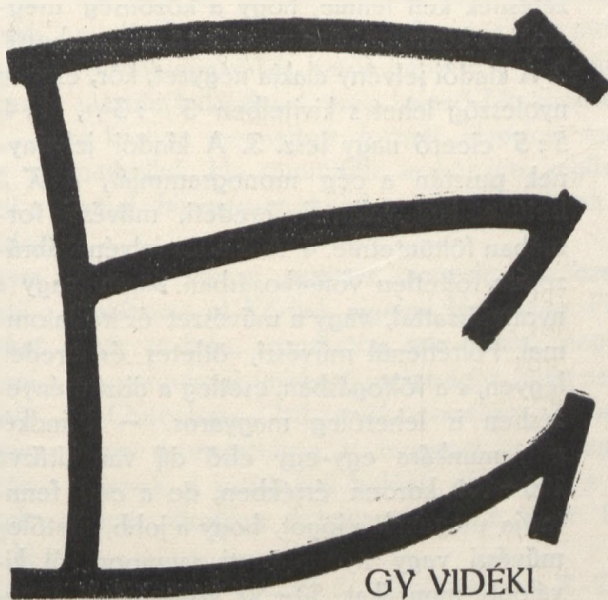
piszokszerűen tűnnek föl. A fal- s egyéb föl-
leteknek egyenlensége később a nyomtatás-
ban könnyen olyan hatást kelt, mintha a gép-
mester nem végezte volna jól a dolgát; termé-
szetesen itt is a fotográfiai retusőr dolga a se-
gítség. Igaz ugyan, hogy a retusozás ellenében
akárhányszor komoly és figyelemre méltó föl-
szólalásokat hallunk, s bizony, magunk sem igen
tagadhatnók annak sok esetben művészietlen
voltát: de hát hiába, retusozás nélkül az auto-
típiái képnymtatás mostani időszakában még
nem tudunk megenni, s a könyvnyomtató az
elmosódott fotográfiákat »Retusozni!« jelzéssel
kénytelen átadni a cinkografusnak. A retusőr
ügyességén múlik azután, hogy a kép részletei-
ben sem változzék meg a legkevésbé sem és
hogy a retusozás ne legyen bántó, szembeötlő.

A természetes műnyomó-papíroson való
nyomtatásra szánt autotípiáknak mély maratá-
súaknak kell lenniök, mert a sekélyes részek
nagyon könnyen piszkolódást okozhatnak.
Valami szerfölött sűrű rasztert sem ajánlatos
venni az ilyen autotípiák készítéséhez, mert az
ügynevezett természetes papírosnak mégsem
olyan zárt a fölülete, mint a krétázott papírosé.
Csak ahol nagyon sok az aprólékos részlet, ott
mehetünk el a hatvanas raszterek finomságáig.
De ennek az a föltétele, hogy az eredeti kép
konturjai eléggé határozottak legyenek, mert
ellenkező esetben a finom raszter a homályo-
sabb részleteket zavarosan adja vissza, a söté-
tebb részletek pedig maszatosan tűnnek elő.

A cinkografusnak a próbanyomatok céljára
adjunk a nyomtatásra szánt papírosból mutatót,
hogy a levonatokat azokon készítve el: a meg-
rendelő láthassa, mit lehet a papírosunkon el-
érni. Papírosunknak különben puha tapintatú-
nak kell lennie; a kemény fogású, merev ter-
mészetes papírosok rendkívüli módon meg-
nehezítik az autotípiái meg színes nyomtatást.

A természetes műnyomó-papírosokat több-
szörös szatinalással teszik megfelelő simasá-
gúvá. Amennyiben nagyobb papírosmennyiség
megrendeléséről van szó: cselekedjük meg ezt
idejekorán, hogy az alapos elkészítéshez meg-
legyen a kellő időmennyiség. Az ember nem
is hinné, hogy mily fontos ez a papíros óhaj-
tott minőségének elérése szempontjából. Csak
a minap közölte derék munkatársunk, Kner
Imre a maga kromópapírossal tett ez irányú
tapasztalatait a Grafikai Szemlében, s közlé-

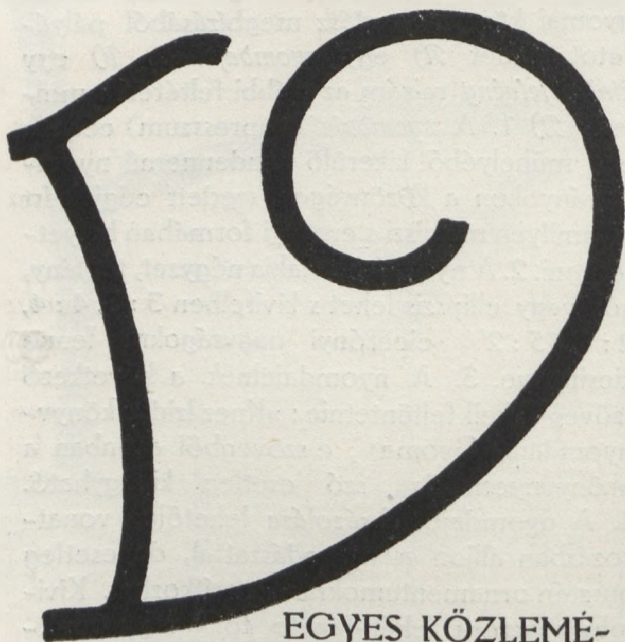
sének nyomán elképzelhetjük, hogy milyen
fontos lehet a mindeneknél kényesebb ter-
mészetes avagy fénytelen műnyomó-papírok
minőségére nézve az, hogy kellő időben
adta föl legyen a nyomdász a megrendelést.

GY VIDÉKI NYOMDÁSZ PÁLYÁZATI HIRDET- MÉNYE IMPRESSZUM MEG KIADÓI JELVÉNY TERVEZÉSÉRE.

A Művészet szerkesztősége Kner Izidor
gyomai könyvnyomdász megbízásából pályá-
zatot hirdet *A*) egy nyomdajel és *B*) egy
kiadói jelvény rajzára az alábbi feltételek mel-
lett: *A*) 1. A nyomdajel (impresszum) célja a
cég műhelyéből kikerülő mindennemű nyom-
tatványokon a közönséges, szedett cégjelzést
valamilyen művészi s eredeti formában helyet-
tesíteni. 2. A nyomdajel alakja négyzet, téglány,
kör vagy ellipszis lehet s kivetlben 3 : 3, 4 : 4,
2 : 4, 5 : 2¹/₂ cicerónyi nagyságokra lenne
kicsinyítve. 3. A nyomdajelnek a következő
szöveget kell feltüntetnie: »Kner Izidor könyv-
nyomdája, Gyoma«; e szövegből azonban a
»könyvnyomdája« szó esetleg kihagyható. 4. A
nyomdajel ábrázolása lehetőleg vonat-
kozásban álljon a nyomdászattal, de esetleg
pusztán ornamentumokra is szorítkozhat. Kivi-
tele egyszerű fehér-fekete toll- vagy ecset-
rajz legyen. Az eredeti rajz bármily nagy-
ságú lehet, de oly egyszerűen és markánsan
készüljön, hogy az erős kicsinyítést bírja és
hogy egyszerű fotocinkográfiai úton legyen
kicsinyíthető. — *B*) 1. A kiadói jelvény (Verlags-

zeichen) célja, hogy a Kner-nyomda kiadásában megjelenő könyvek címlapján, szennycímlapján vagy külső borítékán elhelyezve, mintegy a cég címere legyen, s ezért rajzának olyan eredetinek, művészek és jellegzetesnek kell lennie, hogy a közönség megszokja s könnyen, első pillantásra felismerhesse. 2. A kiadói jelvény alakja négyzet, kör, esetleg nyolcszög lehet s kivételben $3\frac{1}{2} : 3\frac{1}{2}$, $4 : 4$, $5 : 5$ ciceró nagy lesz. 3. A kiadói jelvénynek pusztán a cég monogramját, a *K J* betűket kell valamely eredeti, művészi formában föltüntetnie. 4. A kiadói jelvény ábrázolása föltétlen vonatkozásban álljon vagy a nyomdászattal, vagy a művészet és irodalommal. Föltétlenül művészi, ötletes és eredeti legyen, s a fölfogásban, esetleg a diszítményezésben is lehetőleg magyaros. — Mindkét pályamunkára egy-egy első díj van kitűzve 100–100 korona értékben, de a cég fenntartja magának a jogot, hogy a jobb, illetőleg művészi vagy nyomdászati szempontból kiválóbb munkákat 50–50 koronájával megvásárolhassa. A pályázaton csak magyar honos vehet részt. A pályázat április hó 1-én jár le s a pályamunkák névtelenül, jelíges levéllel a Művészet szerkesztőségébe küldendő be.

EGYES KÖZLEMÉNYEK ÉS KÖNYVISMERTETÉS.

Borítékunkat és általában egész lapdíszünket a Nyomdászati Tanműhely egyik bámulatos gyorsan kész iparművésszé fejlődött tagja,

Bárány Mándor tervezte. Munkája már előre is nagy föltűnést keltett még művészkörökben is.

A kereskedelemügyi minster intézkedése folytán a technologiai iparmúzeum igazgatósága (VIII, József-körut 6) f. évi február 14, 17, 21, 24, 28 és március 3 s 7-én, mindig hétfőn és csütörtökön este 7–9 óra között a kő- és könyvnyomdászok, valamint a rokon szakok iparosai részére *a sokszorosító ipar festékeiről nyílvános előadásokat rendez,* amelyekre az igazgatóság az érdeklődő közönséget tisztelettel meghívja. Az előadások tárgya: Február 14-én: A fény. A szín. A festék. Fényforrások. A testek színe. A színek és festékek jellege. Színképelemzés. Alapszínek. A színek és festékek keverése. A színek és festékek vegyülése. (Vetített képekkel.) Előadó: Szabó Róbert. Február 17-én: A fekete festék. Története, fejlődése, mai alkalmazása. Nyerstermékei. Kormok és azok előállítására. A kötőanyagok és azok gyártása. A gyártásban használt gépek és berendezés. Festékgyártás a különféle grafikai ágak részére. Fekete festék-különlegességek. A felhasználásnál szem előtt tartandó fontosabb szabályok. (Vetített képekkel.) Előadó: Walter Ernő. Február 21-én: Miként állítják elő keveréssel a színes képeket. Egyszínű és többszínű kép. Három és ennél több színnel sokasított kép. A grafikában használatos festékek aránya a nyomtatási eszközökhöz. A festék helyfoglalása a papíron. (Vetített képekkel.) Előadó: Szabó Róbert. Február 24-én: A színes festékek általában. A színes festékek eddigi fejlődése, mai alkalmazása. Osztályozásuk, eredetük, készítésük. Mely festékek alkalmasak grafikai célokra. (Vetített képekkel.) Előadó: Walter Ernő. — Február 28-án: Fehér, sárga és vörös festékek a különféle grafikai ágakban. (Vetített képekkel.) Előadó: Walter Ernő. — Március 3: Kék, zöld, viola és barna festékek a különféle grafikai ágakban. A színes festékek kötőanyagai, azok készítése. Színes festékek egymáshoz való viszonya. Színes festékek keverése. (Vetített képekkel.) Előadó: Walter Ernő. — Március 7-én: Festékkülönlegességek. Fényes és fénytelen festékek. Három és négy színnyomáshoz való festékek. Kettős színt adó festékek. Másoló festékek. Platin-fedőfestékek. Selyem- vagy szatinfestékek. Mer-

kantilfestékek. Alapszínfestékek. Könyvkötőfestékek. Csekkfestékek. Folyékony bronzfestékek. Festékjavító pótlékok. (Vetített képekkel.) Előadó: Walter Ernő.

Nyitrai és Barsi Irodalmi és Nyomdai R.-T. cég alatt 60.000 korona alaptőkével (600 drb 100 koronás részvény) Léván részvénytársaság van alakulóban a Nyitrai és Társa papirkereskedése és könyvnyomdája átvételére.

Ujságszedőink sokat beszélhetnének arról a kellemetlenségről, amit a *betűk összeragadása* okoz. Ez a baj legfőképpen olyan osztásra váró szedésdaraboknál konstatálható, amelyekről meleg úton stereotípiái lemezeket készítenek. S eléggé bajos is rajta segíteni.

Amit e kellemetlen baj leküzdésére elkövethetünk, a következőkben foglaljuk össze:

Az első és fő-fő szabály az, hogy nyomtatás után mindenféle szedést a legalaposabban meg kell mosnunk. Nem elég, ha a ki-nyomtatott formát benzines vagy terpentines ronggyal egyszerűen ledörgöljük, hanem forró lúgba kell tennünk a szedést és benne hagyunk egy időre. Azután pedig egy nem nagyon kemény kefe segedelmével ugyancsak forró lúgban jól megmosnunk. Fokozottabb mértékben kell ezt olyan szedéssel megcselekednünk, amely hébe-korban meleg stereotípiái munka alá is kerül. A benzinnel vagy petróleummal való fölületes megmosás mellett a festék egy része mélyebbre húzódik a betűk közé, és idővel ott megkeményedik. A stereotipálás idején való melegítéskor azután a betűk oldalán ilyen módon képződött festék- és pizsokréteg meglágyul, majd pedig a párolgás következtében összesül, s a betűket szorosan egymáshoz ragasztja. Nagyban hozzájárul a ragadás fokozásához, ha stereotipálás után a formát sokáig zárva hagyjuk; tapasztaltabb ujságszedők éppen ezért rendszerint intézkedni szoktak, hogy a forma a steretipálás után azonnal megnyitassék s alaposan megáztattassék. — Igen fontos még a szedés összeragadása tekintetében az is, hogy vajjon minő olajat használt a stereotipőr a szedés bekenésére. Mert ha az olaj gyantatartalmú: a betűk összeragadását, összesülését alig kerülhetjük el. A gyantás olajok használatát tehát kerülnünk kell; legjobb, ha min-

den olajhozátétel nélkül való közönséges petróleumot használunk erre a célra. Ha az eddig föl sorolt eljárási módok egyike sem adna kielégítő eredményt, amennyiben a szedés összeragadását sehoggy sem tudjuk elkerülni: az ultima rációhoz kell folyamodnunk. Ez pedig abból áll, hogy a még meleg formát egy rakás itatós papirossal leborítjuk, s aztán kalapácsot meg leverő-fát véve elő, a közben megnyitott formát alaposan megpaskoljuk. Ha semmiféle eszköz sem segített: ezzel bizonyosan kellő eredményt érünk el.

Nagyszabású *jelmezes mulatság* rendezését határozta el Körünk vigalmi bizottsága. Február 19-ikén, szombaton este tartjuk meg ezt a pompásnak ígérkező mulatságot, még pedig a Gutenberg-Otthon dísztermében. A tagok erre a mulatságra is ingyenes családjegyet kapnak, a nemtagok belépti díja pedig 2 korona, illetőleg 2 korona és 50 fillér lesz.

Mohácsi Doboz- és Papírárúgyár R.-Társ. céggel gyógyszerészeti dobozok és zacskók gyártására új iparvállalat alakult. Alaptőkéje 120.000 korona, de egyelőre csak 70.000 korona (350 drb 200 koronás részvény) került kibocsátásra.

Baer Ottó drezdai nyomdafestékgyáros, kinek eddig kisebb telepe volt Budapesten, megvásárolta az üzemen kívüli Móczár-féle solymári vegyészeti gyártelepet és ott nyomdafestéken kívül egyéb festékeket is fog előállítani.

Xivitelre érdemes szedésvázlatok megvásárlása. A vidéki szaktársak szempontjából igen fontos határozatot mondott ki Szakkörünk választmánya. E szerint a Grafikai Szemle jó mellékletekkel való ellátása céljából fölhatalmaztatott a szakbizottság, hogy szedésvázlatokat vásároljon darabonkint öt koronájával. Azok a szaktársak tehát, akiknek munkaviszonyai különben nem engednék meg a Grafikai Szemle számára való munkálkodást, vagy akiknek egyáltalában nincs alkalmuk arra, hogy akcidens munkákat is készítsenek: mostantól fogva alkalmat találnak arra, hogy mester-szedői tudásukat s jóízlésüket a köz érdekében érvényesítsék, még pedig — a munka jósága

és alkalmatossága esetében — némi díjazásra való kilátás mellett is. Magától értődik, hogy a szakbizottság föntartja magának az esetleges apróbb változtatásokra való jogot, ez azonban nem szünteti meg a díjazásra való jogosultságot. A vázlatok — amelyek közül a kivitelre el nem fogadottak kívánatra visszaküldetnek — Wanko Vilmos másodtitkárhoz küldendőek (Budapest VII, Dohányutca 10, Fried és Krakauer nyomdája).

A tavaszi vásároknak nagy sikere arra bírta a vásár intézőségét, hogy az intézményt állandósítsa és mint ilyent iktassa közgazdasági intézményeink sorába. A vásári intézőség most tartotta ezidei első ülését a budapesti Kereskedelmi és Iparkamara helyiségében. Elhatározták, hogy úgy a vásárintézményt, mint annak irodáját állandósítják, és az idei vásárt április hó 7-ike és 12-ike között a városligeti iparcarnokban tartják meg a következő szakmák bevonásával: a papir, író- és rajzszer, díszmű- és játékarú, üveg és porcellán, vegyi és illatszer, férfi- és női divatarú, háziipari arú, cipőarú, apró vas- és fém-arú, a sokszorosító ipar arúi s a rokon szakmák.

A Smith és Meynier Fiumei Papirgyár Részvénytársaság a minap rendkívüli közgyűlést tartott, amelyen a 200.000 koronára csökkentett alaptőkéket 1.000.000 koronányi új kibocsátással — amelyet az Első Magyar Papiripar Részvénytársaság vett át — ismét fölemelték 1.200.000 koronára, úgy hogy a részvénytársaság immár teljesen az Első Magyar Papiripar Részvénytársaság csoportjához csatlakozott. A közgyűlés után tartott igazgatósági ülés Meynier Henriket ismét megválasztotta a társaság elnökévé.

A Magyar Könyvszemle legutolsó füzetében olvassuk a kassai könyvnyomtatás történetéről szóló következő érdekes közleményt:

Az 1623-ik évben Lőcséről származó Schulcz Dániel bírja a kassai sajtót, mely 1629-ben özvegyére, Rodán Máriára száll; ennek örökösei 1645-ben a sajtót a városnál zálogba vetik, amelyről az alább közölt okirat tanuskodik: »Én Albert Ferenc Cassán az német céhiben levő lakatgyártó ifjúmestere és az én szerelmes mátkámmal együtt, nevezet

szerint Rutkai Susanna asszonnyal valljunk ezzel az mi kezünk írásával, hogy az mi szükséginkre vettünk fel, az nemes Cassa városától kész pénzül hatvan magyar forintot, id est fl. 60, item egy hordó bort alföldit, kinek az ára akó szerint teszen egy summában fl. 51. den. 36. Mely adósságért kötjünk egyenlő akarattól az nemes városnak az typographiát in toto minden circumstantiával cum omnibus eius pertinentiis. Melynek nagyobb erősségére adtunk ezt az levelünket. Kezünk írásával és pecsétünkkel confirmáltatott anno 1645 die 6. Februarii. Franciscus Albert manu propria.« A nyomda — a zálogbavető nem tudván azt kiváltani — a város kezére került, amiről a város jegyzőkönyve 1652 december hó 5-én ekképpen szól: »Szigyártó Sebestyén supplicál az typographiához tartozó eszközökért való restanciának a megfizetésére. Deliberatum: Megadják, legyen várákózással.«

Az első Landerer utódja: Landerer Ferenc Pozsonyból jön Kassára s itt az 1797-ik évben polgárjogot nyert; 1813-ban kölesönkönyvtárt is állít föl vagy talán csak elődjének 1795-ben már meglevő kölesönkönyvtárát nyitja meg újra; üzlete a színházépületben volt. Meghalt 1827 szeptember hó 22-én. Ellinger János József, aki Bécsből származott Kassára, s itt az 1776. évben házasságot köt, bizonyára a Landerer-nyomdának volt faktora; erről akkor értesülünk, mikor 1787-ben polgárjogot nyer: »Joannes Ellinger Viennensis factor typographiae.« Egyik fia, Károly, 1836-ban itt könyvkereskedést nyit. A ma is főnnálló Werfer-féle nyomda első tulajdonosa Károly, 1832-ben litográfiát állít föl; fia Károly József, aki 1834-ben a város polgára lesz, 1836-ban játékkártyákat gyárt.

A Budapesti Magyar Sokszorosító Műipar R.-C. rendkívüli közgyűlésén elhatározta, hogy részvénytőkét 200.000 koronáról 300.000 koronára emeli föl 500 drb 200 koronás részvény kibocsátása útján, oly célból, hogy a heliogravür-eljárást és a színes fénynyomatú műlapok készítését is kultiválja.

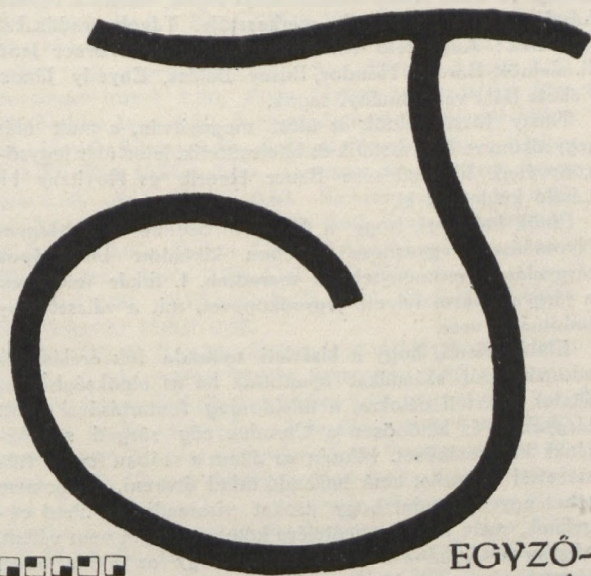
Dóczi Sámuel dr. Iparoskátéjának negyedik évfolyama is megjelent gazdag és bő tartalommal. Egész sereg aktuális, az iparosokra nézve fölötte fontos kérdéssről ad tájékozást,

így a villamos hajtóerőről (Róna Árpád), a gyárak építéséről és berendezéséről (Beregi Ármin), a balesetelhárításról (Gerster Miklós), a faipari technológiáról (ifj. Gaul Károly), az új adókról, a csekkről (Ujlaky), a hirdetésről és üzletvezetésről (Radványi és Hauswirth), a vasuti szállításról (Weismayer Brunó), a szakiskolák megvalogatásáról, a fémjelzésről, ipari döntvényekről, stb. Csupa válogatott és hasznos olvasmány, melyek az ipari ismeretek terjesztésében kiegészítik az előbbeni évfolyamokat, úgy hogy ez az általános része a káténak alig évül el és évek múlva is haszonnal forgatható. Évről-évre javul és tökéletesedik az ipari címtár, mely szinte nélkülözhetetlenné vált az ipari érdekeltség számára. A praktikus kézi könyv az idén is négy koronáért kapható minden könyvkereskedésben és megrendelhető a szerkesztőkiadónál is (Budapest VI, Gróf-Zichy-Jenő-utca 4). Ajánljuk mindenkinek a figyelmébe.

A török nyelv és irodalom tekintetében minálunk meglehetősen nagy a tájékozatlanság, jóllehet majdhogyan szomszédjai vagyunk a turbános-fezes atyafiaknak, s históriánkban is túlon túl szerepel a török-magyar vonatkozás. Két-háromszáz esztendővel ezelőtt több magyar tudott törökül ebben az országban, mint németül, s ma az ujjainkon összeszámálhatnók a törökül tudókat. Pedig nem ártana a kultúrnyelvek fölkarolása mellett egy kissé a török nyelv és irodalom irányában is érdeklődnünk, mert nagy ám ezek jövője.

A modern Törökországban nagy mostan a demokrácia, bár tudnivaló, hogy afféle nemesség, születési arisztokrácia stb. mindenkoron ismeretlen valami volt az ozmán birodalomban. Az uralkodó osztályokat a vagyoni helyzet különbözőségén kívül csak az iszlám vallástételeinek skolasztikus módon való tudása s a perzsa irodalom ismerete választotta el a néptől. Ez az uralkodó osztály idővel a perzsa udvari nyelvből és az arab nyelvből kölcsönzött kifejezések segédelmével egy valósággal új kormányzati és irodalmi nyelvet alkotott magának, amelynek dagályos, virágos volta az egész Nyugaton szinte közmondásossá lett. Egy korábbi nyelvújítási mozgalom ugyan már lenyesegette ennek a hivatalos nyelvnek legcsúnyább kinövéseit, de a nép még mindig

nem érti, sőt a megtanulása jókora fáradtságba és nagy időbe kerülne. Legujabban a demokrata törökök mind határozottabban törekednek arra, hogy a török nyelv az idegen elemektől megtisztíttassék, s így a jövő nemzedék a birodalom minden részében egyaránt megérthesse az irodalmi nyelvet. Már most ott tartanak, hogy olyan újságokat alapítanak, amelyek az anatóliai parasztok egyszerű, lapidáris nyelvezetén szólnak a néphez; egy ilyen hírlap *Kappadókiá* címen már meg is jelent; a birodalom görög nemzetiségű lakosai számára van szánva, s ezért görög betűkkel, de az egyszerű, cikornyázatlan török nyelven nyomtatják. A nyelvújításnak kétségtelenül megvan az a rossz oldala, hogy a föld népét még jobban eltávolítja a régiebb irodalom megérthetésétől, de Törökország jövőbeli kulturális fejlődése szempontjából annál nagyobb jelentőségű s üdvösebb dolog.

EGYZŐ-KÖNYVEK, PÁLYÁZATI HIRDETME- NYEK ÉS SZAKKÖRÜNK MÁS HIVA- TALOS KÖZLEMÉNYEI.

A Könyvnyomdászok Szakköre 1910. évi március hó 20-án (határozatképtelenség esetében április 3-án), vasárnap délelőtt pontban 10 órakor saját helyiségében (Budapest VIII, Sándor-tér 4. szám alatt, a Gutenberg-Otthon épületében) tartja meg rendes évi közgyűlését, melyre a Kör tagjait tisztelettel meghívja a választmány. A napi rend a következő: 1. titkári jelentés a Kör működéséről; 2. pénztáros jelentése a Kör pénzügyeiről; 3. leltárosi jelentés; 4. három számvizsgáló választása; 5. két jegyző-könyvhiteltestő választása; 6. szavazatszedő bizottság választása; 7. tisztviselők s a választmány újjáválasztása;

8. indítványok. — Alapszabályaink értelmében a közgyűlés határozatképességéhez a tagok egyharmadának jelenléte szükséges. Kérjük a Kőr t. tagjait, hogy a közgyűlésen minél nagyobb számban jelenjenek meg. Az alapszabályok 13. szakasza értelmében indítványok a közgyűlés előtt nyolc nappal nyújtandók be a választmányhoz; e szabály alól csakis oly sürgős természetű indítvány képezhet kivételt, melynek sürgősségét a közgyűlés elismeri.

Körhelyiségünk a Gutenberg-Otthonban van (bejárat az épület bérkocsis-utcai részén). A körhelyiség nyitva van: vasárnaponként délelőtt 9 órától 1-ig. Olvasó-terem, billard, dominó, bel- és külföldi szaklapok, valamint szépirodalmi folyóiratok állanak itt a Szakkör tagjainak rendelkezésére.

A Vígszínházba és az Uránia-színházba mintegy húsz-huszonöt százalékkal mérsékelt jegyekre jogosító utalványok kaphatók Bozsik István pénztárosnál (Budapest VIII, Sándor-tér 4. sz., III. emelet 5, Gutenberg-Otthon), valamint a Hungária-fürdőbe szóló jegyutalványok is. Az utalványok ára a színházakba darabonként négy, a fürdőbe két fillér.

Rendes választmányi ülés 1910. évi január hó 14-ikén: Jelen vannak: Tanay József elnök, Bozsik István pénztáros, Sarlós Lajos ellenőr, Morócz Jenő I. titkár, Wanko Vilmos II. titkár, Boros Dezső I. leltáros, Hollósy János II. leltáros, Bauer Henrik, Gyöngyösi Sándor, Novitzky N. László és Spitz Adolf választmányi tagok, valamint Novák László, a Grafikai Szemle szerkesztője. Távolmaradásukat igazolták: Augenfeld M. Miksa I. alelnök, Werner Jenő II. alelnök, Bárány Nándor, Busay Balázs, Enyedy János, Fekete Béla választmányi tagok.

Tanay József elnök az ülést megnyitván, a mult ülés jegyzőkönyve felolvastatik és hitelesítetik. Jelen ülés jegyzőkönyvének hitelesítésére Bauer Henrik és Novitzky N. László küldetnek ki.

Elnök bejelenti, hogy a Grafikai Szemle és a Magyar Nyomdászat egyesítése ügyében kiküldött bizottságok tárgyalásai eredménytelenül maradtak. I. titkár felolvassa a tárgyalásokról felvett jegyzőkönyvet, mit a választmány tudomásul vesz.

Elnök jelenti, hogy a kísérleti nyomda felszerelésének adományozói számlákat nyújtottak be az elnökséghez az általuk kísérleti célokra, a tulajdonjog fentartásával adott tárgyakról és különösen a Carmine-cég sürgeti számlájának kiegyenlítését. Miután az állam a szóban forgó felszerelési tárgyakat nem hajlandó mind átvenni, a Kőr nem tehet egyebet, mint hogy azokat visszaadja az illető cégeknek, mert azok megvételére kötelezettséget nem vállalt. Miután a Carmine-cég azt állítja, hogy az általa adott tárgyak nincsenek jó állapotban, a választmány megbízza a tanműhelyi bizottságot, hogy szakértői szemlét tartsanak az egyes tárgyak felett. E szemléhez mint szakértők Hell Ferenc s Walter Ernő is meghívotnak s az illető cégek felkértek, hogy a szakértői szemlén képviseltesék magukat.

Bozsik István pénztáros jelentése a mult havi tagsági forgalomról, valamint a pénztári állapotról: tudomásul vétetik.

Novák László az Évkönyv ügyében bejelenti, hogy annak késését az okozza, hogy a mellékletek nem érkeztek be kellő időben, vagy pedig nem voltak megfelelők. Bejelentését, hogy az Évkönyv e hó végére okvetlenül megjelenik, a választmány tudomásul veszi.

A választmány megbízza a tanműhelyi bizottságot, hogy Pécsen és Nagybecskerekén alkalmas időben szakfelolvasás és kiállítás rendezéséről gondoskodjék.

Wanko Vilmos bejelenti, hogy a Marosvásárhelyen tervezett szakfelolvasás sajnálatos félreértés következtében

elmaradt. A választmány kimondja, hogy a közel jövőben az elmaradt szakfelolvasás pótoltsáék.

Bozsik István indítványára a választmány kimondja, hogy az új alapszabályokat jóváhagyásuk esetén csak a rendes évi közgyűlés után lépteti életbe s a rendes évi közgyűlésnek indítványozni fogja, hogy az új alapszabályok érvénybe lépte esetén is az eddigi tagsági illeték maradjon érvényben.

Szulinszky rokkant szaktárs nyomtatvány-gyűjteményét a németországi János-ünnepségekről 30 koronáért felajánlja megvételre a Szakkörnek. A választmány az érdekes gyűjtemény megvételéhez hozzájárul.

Fiedler Károly rokkant szaktárs a tagsági illeték fizetése alól felmentetik.

A rendes évi közgyűlés napját a választmány március 20-ára tűzi ki. Határozatképtelenség esetén a közgyűlés április 3-án tartatik meg.

Bozsik István indítványára a választmány kimondja, hogy a körélet élénkítése érdekében a Kőr billard-asztalának használata díjtalan lesz.

A választmány elhatározza tagsági gyűjtő-ívek kibocsátását és kimondja, hogy az újonnan belépő tagok az 1909. évi Évkönyvet három havi illeték befizetése ellenében díjtalanul kapják.

Február 19-én a Gutenberg-szobor javára a Szakkör nagy jelmezestélyt, február 27-én pedig havi ülést tart.

Hollósy János kérdésére elnök kijelenti, hogy a könyvtári jegyzék legközelebb nyomás alá kerül.

Hollósy János kérdést intéz elnökhöz, mint a Grafikai Szemle szerkesztőjéhez, nem volna-e célszerű a Grafikai Szemle mellé egy állandó mesterszedőt alkalmazni, aki a lapot mellékletekkel ellátná. Egyszermind ajánlja, hogy a mellékletek eddigi beszerzési módja helyett a Szakkör vázlatokat vásároljon, melyeknek kivitele nem ütközne nagyobb nehézségbe s a lap állandóan jó mellékletekkel lehetne így módon ellátva. Elnök kijelenti, hogy állandó mesterszedő alkalmazását a Grafikai Szemle költségvetése nem bírja meg, de a vázlatok vásárlását ő is célravezetőnek találja s a választmány ehhez hozzájárul. Egy-egy vázlat árát a választmány 5 koronában állapítja meg s azok kivitelük esetén legfeljebb három színben nyomtatandók lehetnek.

Novák László bejelenti, hogy a székesfőváros tanoncsiskoláiban legközelebb szakirányú oktatást léptet életbe s e célból nyolc szakférfiút hívtak be próbaoktatás megtartására. Tekintettel arra, hogy ezzel a Szakkör évtizedek óta hangoztatott óhajta valósul meg, melyért úgyszólván fennállása óta küzdött, indítványozza, hogy a Szakkör küldöttségileg mondjon köszönetet Bárczy István polgármesternek, gróf Festetics Géza tanügyi tanácsosnak, Böhm tanfelügyelőnek s Nagy iparostanonc-iskolai igazgatónak, továbbá Czakó Elemér dr.-nak, kiknek ez a nagy horderejű újítás köszönhető. A választmány az indítványhoz hozzájárul, s a küldöttség tagjaiul Tanay Józsefet, Augenfeld M. Miksát, Novitzky N. Lászlót, Sarlós Lajost és Morócz Jenőt választja meg.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést berekeszti.

Morócz Jenő, I. titkár.

Tagsági forgalom 1909 december havában: Beléptek a Körbe: Rosenthal Izidor (Vác), Neuwald Miksa (Neuwald), Schannen Árpád (Révai és Salamon), Weinstein Gyula (Minerva), Weisz Sándor (főnök), Stempler Márton (Muskát B.), Csepel Róbert, Hermann Rezső (Heisler és Kószol), Stein Lajos (Thalia), Marusitz Károly (Wodianer), Nemetz Jenő (Európa), Gebhardt Nándor (Róth), Plesch Ferenc (Posner), Schwarz Izidor (Turul), Schwarz Ferenc (Franklin-fiók). — Hátralék miatt törlendők:

Paulovits Ferenc (Budapesti Lapvállalat), Klein Sámuel (főnök), Rosenberg Sándor (Bienenstock), Lusztig Arnold (Pester Lloyd), Szikora János (Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság), Wiesner Sándor (Rigler), Deutsch Géza (Thalia), Herzog Mór (Világosság), Novotny Ferenc (Wodianer), Rusznák Lajos, Weisz Lajos, Fischer Dezső, Neumann Adolf, Csipka Károly, Weisz Miksa, Wollner J., Lukács János, Fara Ferenc, Wallenstein Manó, Vondracsek Ferenc, Lipter János, Stern Manó, Cserna János, Tóth Pál, Rács János, Krause József, König Vilmos, Weisz Adolf I., Kuntz György, Gajdosik János, Rieperger Lajos, Szilágyi Ágoston, Deák Antal, Nagy László, Orosz Ferenc, Mattyasovszky Kálmán, Raubinek Miklós, Mudry Endre, Rác Rezső, Fábian Ferenc, Király István, Kohn Miksa, Serester Imre, Petkov Donát, Reimann Alajos, Szász Jenő, Benkő Béla, Róka József, Thomka Pál (ismertetlen tartózkodásúak). — A 7. § alapján törlendő: Nagy Imre (Szeged). — A hó végén 12 tiszteletbeli, 1598 rendes, összesen 1610 tag.

Erdélyi M. cs. és kir. udvari fényképész (Budapest IV, Semmelweis-utca 2. szám, a Kossuth-Lajos-utca sarkán), a Könyvnyomdászok Szakköre tagjainak fényképek készítése a következő igen kedvezményes árakat számítja:

6 darab vízites fénykép	6 korona,	12 darab 10 korona.
6 « kis makart-kép	14 «	12 « 24 «
6 « kabinetkép	16 «	12 « 26 «
6 « makart-kép	20 «	12 « 36 «

Megrendelések alkalmával az illető szaktársnak a tagsági jegyével kell igazolnia, hogy tényleg tagja a Szakkörnek.

A Könyvnyomdászok Szakköre tagja a magyar kir. postatakarékpénztárnak (22766. sz.) a csekkfüzeteket vidéki pénztárosainknak esetről-esetre megküldjük, s kérjük őket, hogy pénzküldeményeiket a csekklapok útján juttassák hozzánk. Ezek hátsó oldalán írásbeli közlemények (tagnévsor, Szemle-szükséglet stb.) is följegyezhetőek, ami által minden egyéb az eddigi kezelésben fölmerült portó megtakarítható.

Szakkörünk szaktanfolyamainak értesítőiből még mindig vannak eladásra szánt példányok. Egy-egy koronájával kaphatók például az 1904-1905-iki, valamint az 1907-1908-iki iskolai évről szóló értesítők (szerkesztették Tanay József, Novák László és Augenföld M. Miksa). Sok szedés- meg egyéb példával, valamint műmelléklettel. A szakmájukban fejlődni óhajtó szaktársaknak nélkülözhetetlen kézi könyvei. Rövid, tömör összefoglalásban ismertetik a tanfolyamokon előadott tanítási anyagot, s kitűnő útbaigazítású szolgálhatnak a vidéki tanfolyamok rendezőinek. Megrendelhető a Grafikai Szemle kiadó hivatalában (Budapest V, Hold-utca 7. szám), avagy Bozsik István pénztárosnál (Sándor-tér 4).

A Szakkör t. tagjait kérjük, hogy kondíciójuknak esetleges megváltozását (tehát mind a belépést, mind pedig a kilépést is) haladéktalanul adják tudtul a Kőr pénztárosának (lakik: Budapest VIII, Sándor-tér 4, Gutenberg-Otthon), mert csak így kaphatják meg pontosan az őket megillető kiadványokat és a tanfolyami, mulatsági stb. meghívókat. Elég erre a célra egy egyszerű levelezőlapnak a beküldése.

Firtinger Károlynak kis nyomdászattörténelmi térképéből van még néhány eladásra szánt példányunk. Az ára mindössze 60, póstán küldve 70 fillér. Évkönyv-vásárlók fél áron kapják. Megrendelhető a Grafikai Szemle kiadó hivatalában vagy Bozsik István pénztárosnál (VIII, Sándor-tér 4. szám).

A Könyvnyomdászok Szakköre szakbizottsága fölhívja a vidéki tagtársakat, hogy kiállításra és fölolvadásokra vonat-

kozó megkereséseiket közvetlenül őhozzája intézzék, még pedig a kiállításnak, illetőleg fölolvadásnak időpontja előtt legalább négy héttel. (Megkeresések tehát Wanko Vilmos szakköri másodtitkár címére: Budapest VII, Dohány-utca 10. sz. alá, a Fried és Krakauer féle nyomdába küldendőek.)

Körünk pénztárába a mult hónapban befolyt összegek:

1. Kisebb taglétszámú nyomdákából és egyes szaktársaktól (l. a 26. oldalon levő táblázatos pénztári kimutatást): Auer I. és Fia 1.20, Bagó-nyomda 1.80, Berkovits-nyomda —.60, Elek-nyomda 1.20, Farkas Testvérek 1.20, Fráter és Társa 2.40, Heisler és Kószol 7.80, Hamburger és Birkholz 1.20, Hedvig Sándor 1.20, Kánitz-nyomda 1.20, Karczag-nyomda 1.20, Kellner-nyomda 2.40, Lengyel-nyomda 1.80, Minerva-nyomda 3.60, Pazmaneum 1.80, Schmidl-nyomda 1.80, Szent-László-nyomda —.60, Turul-nyomda 1.20, Várnai-nyomda 1.20, Wojtitz-féle nyomda 1.20, Váczy István 1.20, Weisz Ármin 1.80, Áron Ferenc 4.20, Rubás Károly 1.20, Rosenthal Izidor 3.60, Kalaba János 3.—, Erdélyi István 4.80, Kner Imre 7.20, Kovács Gyula —.60, Kallus Sándor 1.20, Szabó Sándor —.60, Gyönös Gyula 10.80, Fleischmann Miksa 1.20, Várakozó Gábor 2.40, Gerlach Ágoston 3.60, Béni Zsigmond 3.60, Kőműves József 2.40, Steiner Ferenc 1.20, Majoros Lajos 1.80, Zachar Péter 3.—, Jordáky Lajos 3.60, Fischer Lajos 4.20, Stecklin Nándor 7.20, Bányai Nándor 7.20, Babay Lajos 1.80, Gyárfás András 2.40, Morgenthaler H. 1.20, Tóth Ferenc 1.20, Kaiser Hugó 2.40, Neuwald M. 1.80, Vadász Károly 4.20, Lammer Árpád 1.20, Goldfinger Mór 1.80, Farkas Jenő 1.20, Gulrich József 1.20, Lázár József 1.20, Mónus Károly 1.20, Timberger Samu 1.20, Weisz Sándor 1.20, Hermann Károly 3.—, Feleky László 1.20, Schlesinger József 1.20, Kohn Győző 1.20, Weisz Mór 2.40, Bichler Jenő 1.20, Bichler Artúr 1.20, Breuer Miksa 1.80, Novák Rikárd 2.40, Szilágyi József II. 3.—, Gallay Pál 1.20, Biró Miklós 1.20, Deutsch Sámuel 0.60, Baum Lajos 0.60, Anda Gyula 0.60, Sichertmann Lajos 0.60, Klein Rudolf 0.60, Markovits Béla 0.60, Szabó Sándor 0.60, Perl István 0.60, Dobos Géza 0.60, Messinger Aladár 0.60, Bermann Artúr 0.60, Gebhardt Nándor 0.60, Gondos József 0.60, Hoffmann Izsák 0.60, Steinherz Miklós 0.60, Fleischer József 0.60.

II. A vidékről (l. a 26. oldalon levő táblás kimutatást): Déva 6.—, Nagyvárad 13.20, Esztergom 4.80, Szamosújvár 3.60, Kaposvár 3.60, Szászsebes 5.40, Nagyszében 3.—, Szekszárd 16.20, Ujpest 3.—, Rózsashegy 2.40, Kassa 17.40, Nagykanizsa 4.20, Marosvásárhely 5.40, Szentgotthárd 1.80, Brassó 16.20, Ungvár 18.60, Szeged 8.40, Székesfehérvár 15.—, Selmecbánya 3.—, Temesvár 28.20, Fiume 9.—, Szabadka 4.20, Gyoma 13.20, Kecskemét 4.20, Eger 8.40, Győr 10.80, Besztercebánya 6.60, Nyitra 7.80, Kolozsvár 33.—, Turócszentmárton 5.40, Pozsony 3.60, Nagybecskerek 18.—, Gyula 3.60.

A Szakkör november 13-iki és december 12-iki házi estélyein Klein Ferenc könyvkötő-mester 5—5 koronával váltotta meg tiszteletjegyét. December 12-ikén Ollinger Stefánia úrhölgy 3 koronát, Valaki 2 koronát és N. N. 60 fillért fizetett fölül. Fogadják a vigalmi bizottságnak köszönetét.

A Könyvnyomdászok Szakköre választmányának megbízásából a Kőr szakbizottsága a magyarországi könyvnyomtatók fokozottabb szakbeli tevékenységre buzdítása végett pályázatot hirdet a Grafikai Szemle legjobb szedésű és (ettől függetlenül) legjobb nyomtatású mellékleteire. A pályázaton való részvételnek első és fő feltétele, hogy az illető pályázó a Könyvnyomdászok Szakkörenek tagja legyen.

	K	f.	K	f.		K	f.	K	f.
Át hozat a mult hóról			5447	60	December 12-iki házi estély ki- adásai	434	06		
10 hitelszöv. részjegy (à 10 kor.)			100	—	Grafikai Szemle " október-nov. mellékletei	251	84		
Gutenberg-szoboralap			850	—	Pénzbeszedők tiszteletdíja	70	—		
Ennek kamatai 1909-ről			26	43	Takarítás, világitás	10	70		
Ács-Mihály-alap			571	48	Adminisztratív és portókiadások	15	71		
Ennek kamatai 1909-ről			17	34	Novák L. szerkesztői tiszteletdíja				
Főpénztári kamatok 1909-ről ..			102	05	szept.-dec. hónapokra	56	—	838	31
Dec. 12-iki házi estély bevétele			409	40	Készpénz a hó végén			6142	78
Billardpénzből			7	04	10 hitelszöv. részjegy (à 10 kor.)			100	—
Színházjegy-utalványokból			14	20	Gutenberg-szobor-alap			876	43
					Ács-Mihály-alap			588	82
Tagsági járulékokban befolyt:									
Államnyomda	11	40							
A Nap	1	20							
Athenaeum	24	60							
Berecsényi-nyomda	2	40							
Budapesti Hírlap	12	—							
Egyetemi nyomda	9	60							
Egyesületi tisztviselők	9	—							
Európa	3	—							
Fővárosi Nyomda R.-T.	4	20							
Franklin-Társulat	72	—							
Franklin-fiók	7	20							
Fried és Krakauer	4	80							
Galitzenstein	3	60							
Garai-nyomda	2	40							
Globus	16	20							
Grafikai Intézet	3	—							
Hornyánszky Viktor	19	80							
Hungaria	6	—							
Jókai-nyomda	3	60							
Károlyi György	1	20							
Kertész József	4	20							
Klein Vilmos	3	—							
Korvin Testvérek	5	40							
Községi nyomda	5	40							
Légrády Testvérek	11	40							
Löbl D. és Fia	3	60							
Magyar Hírlap	4	80							
Markovits és Garai	4	20							
Márkus-nyomda	13	80							
Máv. menetjegy-nyomda	2	40							
Otthon-nyomda	1	80							
Pallas	23	40							
Pannonia	3	—							
Pátria	12	—							
Pénzintézeti Nyomda	7	20							
Pester Lloyd	9	60							
Pesti Könyvnyomda R.-T.	37	80							
Petőfi-nyomda	4	80							
Posner Károly Lajos és Fia	7	80							
Radó Izor	4	80							
Rákos Farkas	4	20							
Révai és Salamon	7	80							
Rigler József Ede	9	60							
Rothberger és Weisz	1	80							
Rózsa Kálmán és Neje	8	40							
Stephaneum	30	—							
Székesfővárosi HÁZI Nyomda ..	18	60							
Thalia-nyomda	4	20							
Világosság-nyomda	18	60							
Weisz L. és F.	8	40							
Wodianer-nyomda	20	40							
Vidékről (részletezése az előző oldalon)	307	20							
Kisebb nyomdákban és egyesektől (részletezése az előző oldalon)	174	—	1000	80					
			8546	34				8546	34

SARLÓS LAJOS, ellenőr.

BOZSIK ISTVÁN, pénztáros.

A pályázat havonként megismétlődik harminc-harminc korona szedői és (ettől függetlenül) tíz-tíz korona nyomtatói jutalomdíjjal, amely összegek lehetőleg kiadatnak az illető hónapban megjelent mellékletek legjobbjára szedőjének, illetőleg a legjobb nyomtatási munka végzőjének. A szedői jutalomdíjra irányuló pályázatokon csak olyan munkálatokat vehetnek részt, amelyen a szedési elem is kellőképpen képviselve van. A mellékleteknek előbb már okvetlenül ki kellett valamely célra nyomtatattatniok s a Grafikai Szemle számára egyszerűen csak továbbnyomtattatniok. Ennek biztosítása okéért az ilyes mellékleteknél csak a papiroznak az árát térítjük meg. Az egyes hónapokra eső pályázatokon mindazok a mellékletek vesznek részt, amelyek az illető hó 22-ikéig szerkesztőségünkhöz beérkeztek, illetőleg a vidéken postára adtak. Későbbben föl adott példányok a következő hónapra maradnak. Példányszám 2100. Korrekturának előzetes beküldése okvetlenül szükséges (még pedig Wanko Vilmos másodtitkárnak a címére: Budapest VII, Dohányutca 10, Fried és Krakauer nyomdája), s a szakbizottság által három napon belül eszközölt javítások tekintetbe veendő. A papirosról szóló számla végezetül a küldeményhez melléklendő. A pályaműveket a Szakkör szakbizottsága havonként bírálja el, s a döntés meg a bírálati jelentés a mellékletekkel ugyanegy időben fog megjelenni mindenkor.

Pályázatot hirdető továbbá a szakbizottság két a Grafikai Szemleiben megjelenendő szakcikkre és a Kör tagsági jegyére. Általános föltételek mind a két pályázatra vonatkozólag: 1. A pályázatok bármelyikében is csak a Könyvnyomdászok Szakköre tagjai vehetnek részt. 2. Az összes pályaművek idegen kézírással írva és címezve, jelígyével ellátva, a pályázó nevét magában rejtő jelígyes levél kíséretében az egyes pályázatok különleges föltételeiben kitüntetett határidőig a Könyvnyomdászok Szakköre címére (Budapest VIII, Bérkocsis-utca 1. szám, Gutenberg-Ott-hon) küldendő. 3. Világosan föltüntetendő a borítékon, hogy a küldemény pályázatra van szánva. 4. A pályaművek fölött a Kör választmánya által kiküldött bizottság dönt, és bírálatát a Grafikai Szemleiben közli.

Különleges föltételek:

1. A szakcikkre vonatkozólag:

Írassék egy szakcikk »Hirdetés-szedés« címen a lehető legszélesebb alapon, de legföljebb ötszáz sornyi terjedelemben. Pályázók kötelesek e szakcikket példákkal is illusztrálni; e példák mennyiségére nézve azonban semmiféle korlátozás nem tétel. E pályázaton természetesen csak szedő szaktársak vehetnek részt. Pályadíj az Ács-Mihály-alap kamatainak fele: 50 korona. Határidő: 1910 június hó 30-ika.

Írassék egy »Hogyan kell a gépmesternek a mester-szedővel együtt dolgoznia?« című cikk, ugyancsak a legszélesebb alapon s legföljebb ötszáz sornyi terjedelemben. E pályázaton csak gépmester szaktársak vehetnek részt. Pályadíj az Ács-Mihály-alap kamatainak fele, vagyis 50 korona szolgál. Határidő: június 30.

II. Körünk tagsági jegyére vonatkozólag:

E tagsági jegy szövege a következő:

»Tagsági jegy, melynek értelmében szaktárs,

»mint a Magyarországi Könyvnyomdászok és Rokonszakmabeliek Szakkörének rendes tagja, ennek céljait elősegíti és összes kedvezményeiben részesül. Budapest, 19.....»

..... titkár. elnök.

»Kivonat az alapszabályokból:

»1. §. A Körnek címe: Magyarországi Könyvnyomdászok és Rokonszakmabeliek Szakköre. Székhelye: Budapest.

»2. §. A Kör céljai:

a) a szakismeretek és a műizlés terjesztése és tökéle-

tesztése a könyvivar és általában a sokszorosító iparágazatok terén;

b) tagjai kölcsönös érintkezésének előmozdítása, s a »szaktársias összetartás bensőbbé tétele.

3. §. Az e célok elérésére szolgáló eszközök:

a) Grafikai Szemle címen szakközlönynek és esetleg egyéb szakmunkáknak is a kiadása, valamint szakirodalmi műveknek a tagok által megszerezhetővé tétele;

b) szaktanfolyamoknak, szakelőadásoknak, szakkérdéseket tárgyaló vitatüléseknak és szaktanulmányi kirándulásoknak rendezése;

c) pályázatok hirdetése szakmunkákra;

d) állandó helyiség, olvasó-szoba és könyvtár fönntartása;

e) a tagokat és családjukat szórakoztató multságok rendezése.«

E pályamű papírosnagysága $8\frac{1}{2}$ — $13\frac{1}{8}$ cm.; tiszta rajz nem lehet, a szedésnek okvetlenül dominálnia kell; ez azután nem zárja ki azt, hogy a szedést rajzzal kombinálja a pályázó.

A pályamű legföljebb három színben tervezendő, és domború nyomtatás teljesen mellőzendő.

Teljes kivételű vázlatok is részt vehetnek a pályázaton, de megkivántatik, hogy a méretek pontosan betartassanak, különben figyelmen kívül hagyatnak.

Kikötetik, hogy a tagsági jegy függőlapos legyen; az egyik oldalán a jegy, a másikon pedig alapszabálykivonat szövege nyerjen elhelyezést.

Pályadíj a Grafikai Szemle 1909. évi mellékletpályázatainál ki nem adott díjak szolgálnak. Első díj 50 korona, második díj 30 korona, harmadik és negyedik díj 20—20 korona. E díjak közül a második díj okvetlenül gépmester szaktársnak adandó ki, miért is nyomtatás tekintetében a pályamunkák külön elbírálásban részesíttetnek.

A pályamunkák beküldésének végső határideje: folyó évi március hó 31-ike.

A pályamunkák csakis abszolút becsű munkáknak adatnak ki.

Szerkesztik Tanay József és Novák László. Kiadótulajdonos a Könyvnyomdászok Szakköre. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest V, Hold-utca 7. szám (telefon 36-02). Nyomatott a Pesti Könyvnyomda R.-Társaság nyomdájában.

A Grafikai Szemle hirdetései árzsabása:

a) Egész oldalas hirdetésé:	egy évre	240 korona	
«	«	« fél évre	130 «
«	«	« negyed évre	70 «
«	«	« egyszeri közlése	30 «
b) Fél oldalnyi hirdetéseké:	egy évre	130 «	
«	«	« fél évre	70 «
«	«	« negyed évre	40 «
«	«	« egyszeri közlés ..	20 «
c) Negyed oldalas hirdetésé:	egy évre	70 «	
«	«	« fél évre	40 «
«	«	« negyed évre	25 «
«	«	« egyszeri közlés ..	15 «
d) Nyolcad oldalas hirdetésé:	egy évre	40 «	
«	«	« fél évre	25 «
«	«	« negyed évre	15 «
«	«	« egyszeri közlés ..	8 «

Az apró hirdetéseknek ára az első közléskor petit soronként 40 fillér; minden további közlés ötven százalékkal olcsóbb.

FISCHER ÉS MIKA

BETÜÖNTÖDE ÉS STE-
REOTIPÁLÓ MŰHELY.
BUDAPEST VI, RÉVAY-U. 6

Telefon 18-62.

Elvállal igen jutányos ár-
ban egész nyomdai be-
rendezéseket. A legkülön-
félőbb célszerű és divatos
könyv- és címbetűkből
nagy választékot tart. És
folyton készletben tart:
szerb és héber betűket és
kizárásokat, nyomdai sze-
relvényeket, betűszekré-
nyeket és állványokat a
legjobb minőségben.

Ajánlja szabadalmazott nyomdai
vonalzó berendezését táblázat-
szedéshez. Egy oktáv garnitúra
ára 20 korona.

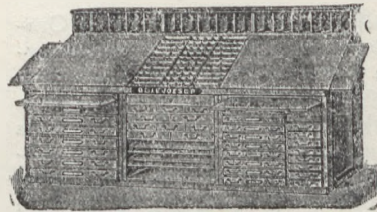
Magyar Nyomdászok Évkönyve 1910. évre.

Huszonötödik évfolyam.

E hó végén jelenik meg pompás kiállítás-
ban, sok szép melléklettel. Ára 4 korona.
Megrendelhető Bozsik István pénztárosnál
Budapesten (VIII. ker., Sándor-tér 4. szám.)

BÖLE JÓZSEF

első magyar
könyvnyomdai szakasztalossága
Budapest, Horánszky-utca 3.

Állandó raktárt
tart betű-szekré-
nyek- s regálisok-
ból, könyvkötői fa-
szerelvényből. Ja-
vításokat ponton-
osan eszközöl. El-
vállal minden más
asztalosmunkát is.

KÖNNYŰ! KITÜNŐ!
OLCSÓ!

VICTORIA MERKUR

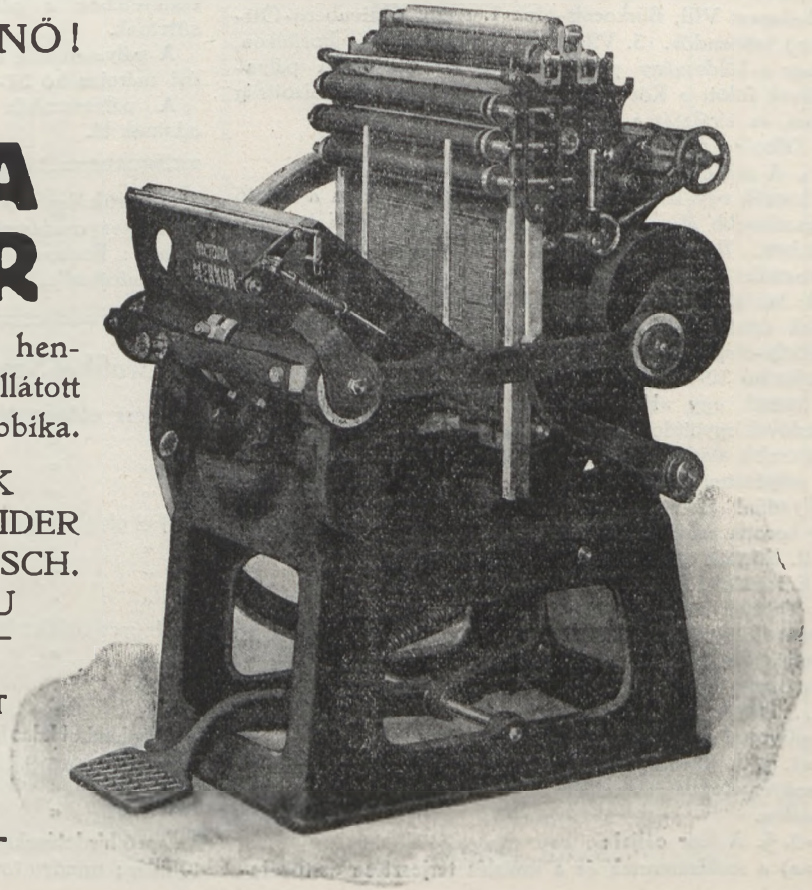
A párhuzamos nyomású és hen-
geres festékező szerkezettel ellátott
könnyű akcidensgépek legjobbika.

MASCHINENFABRIK
ROCKSTROH & SCHNEIDER
NACHF. ACT.-GESELLSCH.
DRESDEN-HEIDENAU

Magyarországi képviselő:
TANZER MIKSA, BUDAPEST
VII, AKÁCFA-UTCA 50.

Javítóműhely:

WIEN VII/2, LERCHENFEL-
DERSTRASSE 37.

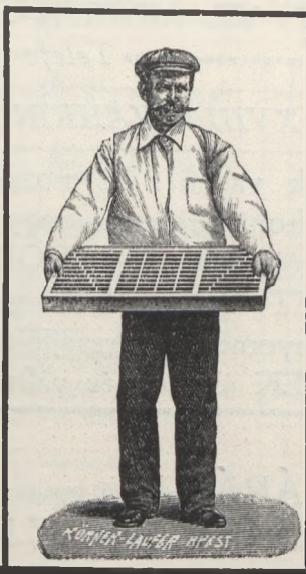

Schöntag Gyula

könyvnyomdai szakasztalos

VI, Váci-körút 51. sz.

Kizárólag könyvnyomdai s könyvkötészeti fa-szerelvények készítésével foglalkozik. Állandó raktára van kitűnő száraz anyagból készült szekrényekből és regálisokból. Kis antikva-szekrény ára 7 kor., nagy szekrényé 9 kor. Árjegyzék ingyen.

KOCH & GRÜN

FESTÉKGYÁRA, OFFENBACH

Készít mindenféle színes és fekete festéket a sokszorosító szakmák részére, kitűnő hengeranyagot és kencét. Különlegességei:

"RHEO" "UAVIA"

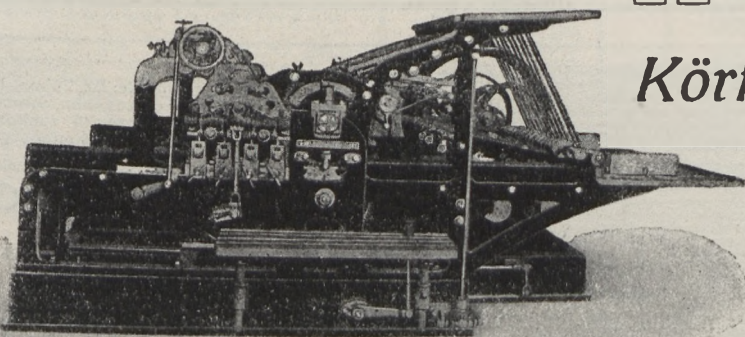
festékpótlék, melyből kevés a festék közbekeverve, azt simulékonyd és szaporodó teszi, a nyomósnak szép fényt kicserénőz, a lehűződdal megakadályozza és elősegíti a gyors száradást. Ára 5 kilogram. 5 korona.

kézműs-azér, mely szappan helyett használva, eltávolítja a festéket a kézből és a kézbeér eldurulódását megakadályozza. Ára 5 kilogram. bádogdobozokban 5 korona.

MAGYARORSZÁGI VEZÉRKÉPVISELET ÉS RAKTÁR: LIGETI ÉS TÁRSA GRAFIKAI SZAKÜZLET, BUDAPEST U., KÁDÁR-UTCA 8. TELEFON 111-13

WÖRNER J. ÉS TÁRSA

GÉPGYÁRA BUDAPESTEN

Könyvnyomdai gyorsajtók vasuti rendszerű menettel. Könyvnyomdai gyorsajtók két- és négy pályás görgőjárattal. Kromotípiai gyorsajtók rövidített ivkivezetéssel, a gyűrűs kirakódob segítségével. Kétfordulatú gyorsajtók elől kirakóval. Könyvnyomdai gyorsajtók görgőpályával. Könyvnyomdai kézisajtók.

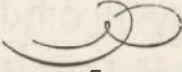
== Könyvkötő-gépek. ==

Körforgó nyomógépek

ujság- és illusztrációnyomásra, meghatározott és változtatható ivnagyság számára.

LEGRÉGIBB GYORSSAJTÓGYÁR AZ EGÉSZ BIRODALOMBAN!

ALAPÍTTATOTT 1848-BAN.

MÖDLINGI GYORSSAJTÓGYÁR
EZELŐTT KAISER L. FIAI RÉSZV.-TÁRS.
BUDAPESTI FÍÓKTELEP: VII, AKÁCFA-UTCA 13. SZ.
..... Telefonszám 54—48.

Gyár: **MÖDLING** ↪ *Wieni fióktelep: XVIII/1, WÄHRINGERSTR. 125*

↪ Egyszerű könyvnyomdai gyorsajtók vasuti s körmozgású menettel, kromó- és autotipia-gépek front-kirakóval vagy anélkül; — „RAPID“ gyorsajtók görgőjáratl; — „DOPPELRAPID“ MIEHLE-RENDSZERŰ KÉTFORDULATÚ gyorsajtók; — kétszinnyomó, dupla és könyomdai gyorsajtók. A legkülönlegesebb KÖRFORGÓGÉPEK állandó és változó alakra.

TÖKÉLETES KIVITEL,
GYORS ÉS IGEN KÖNNYŰ JÁRÁS.
ÚJ ÉS JAVÍTOTT GÉPEK ÁLLANDÓ NAGY RAKTÁRA

Koblinger Gyula *fotocinkográfiai műintézete.*

Budapest VII, Csengery-utca 22. szám (telefon 14-61).

Készít mindennemű kliséket művekhez, folyóiratokhoz, árjegyzékekhez meg hirdetésekhez. Építészeti stb. terveket fotolitográfiailag sokszorosít. — Alapítás éve 1892.

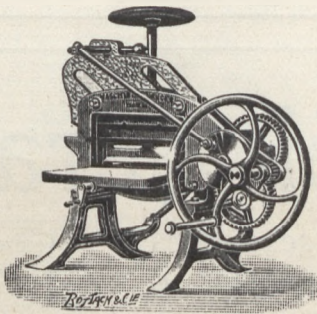
Flókfestékgyárak: Berlinben, New-Yorkban és Chicagóban. Minden a grafikai sokszorosító szakokhoz való festék elismert jó minőségben.

Magyarországi s ausztriai raktár:
CARMINE HUGÓ
grafikai szaküzlet

Bécs **BUDAPEST** Prága
VII, KIRÁLY-UTCA 13. SZ.

Kittütetve: Páris 1900: Grand Prix s két aranyérem; Saint Louis 1904: nagy díj; Bordeaux 1907: Grand Prix. — Telefon 14-16.

Cheque-számla s m. kir. postatakarék-pénztárnál *Budapest* 22-610. sz. a. Cheque-számla k. k. Post-Sparkassen-Amt Wien Nr. 55.516.

Josef Anger

Gépgyár és
vasöntőde & Söhne

Wien-Hernals, Hauptstr. 122.

Szállít legujabb és legjobb szerkezetű gépeket könyv- és könyomdák, papiros-gyárak, üzleti könyveket készítő gyárak, könyvkötők, dobozgyártók számára, a legolcsóbbban s a legkedvezőbb fizetési föltételekkel.

Magyarországi képviselők:

SILBERER ÉS STECKLIN Budapest VII, Kertész-u. 30

KÖNIG és BAYER

== fotocinkográfiai műintézete ==

Budapest VII, Kazinczy-u. 32.

KLISÉK mindenemű népes nyomtatványokhoz a legjobb kiülletben.

AUTOTÍPIA. ≡ KROMOTÍPIA.

≡ FOTOTÍPIA. ≡ FOTOLITO. ≡

Házaoklusi felvételek.

BERGER ÉS WIRTH

TÖRZSGYÁR LIPCSE
NÉMETORSZÁGBAN

ELSŐ MAGYAR KÖNYV- ÉS
KÖNYOMDAI FESTÉK- ÉS
HENGERANYAG-GYÁR
HENGERÖNTŐ-MŰHELY
LAPOS- ÉS KÖRFORGÓ GÉ-
PEKHEZ. OLCSÓBB ÉS
JOBB A HÁZI ÖNTÉSNEEL

TELEFONSZ.: 56—64

UJSÁG-, MŰ-, ILLUSTRÁCIÓ-
DISZMŰ- ÉS MINDENFAJTA
SZINES FESTÉKEK, KEN-
CÉK, BRONZOKA GRAFIKAI
IPARÁGAK SZÁMÁRA
„PATENT”, „VICTORIA”, ÉS
„BIANCA”, HENGERANYAG
EGÉSZEN SIMA ÉS KOCKÁ-
ZOTT TÁBLÁKBAN

Fiókgyárak: Barmen, Ber-
lin, Szt-Pétervár, Flórenc,
Páris, London, Newyork,

GYÁRTELEP: BUDAPEST, IX., MÁRTON-U. 19

Baer Ottó festékgyárai.

Telefon :
93—29.

A grafikai iparágakhoz szükséges összes
 fekete és színes festékek gyártása.

Telefon :
93—29.

Különlegesség: a „VORAN“ kő- és könyvnyomdai fekete festék; eddig felülmulhatatlanul gyorsan szárad.

Grafikai osztály :
A kő- és könyvnyomdai szakmához szükséges összes kellékek raktára.

Vezérképvisellete és nagy raktára
a „Chromo“ altenburgi papírgyárnak,
J. Friedrich Daechsler langenalten-
heimi kőbányájának,
Hutter és Schrantz nemezgyárának.

Hengeranyaggyár és hengeröntő-
műhely.

Litográfiai kövek.

Kőrforgógép-nemez, könyvnyomdai gé-
pekhez való alátét-nemezek, stereo-
típiái matrica-nemezek.

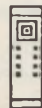
Budapesti gyártelep : VII. ker., Gizella-ut 53. szám.

BERTHOLD H., BERLIN SW

RÉZLÉNIAGYÁR ÉS BETŰÖNTŐDE RÉSZV.-TÁRS.

Fiókok: Wien, Szt. Pétervár, Moszkva és Bauer & Co., Stuttgart

Nagy választék különféle körzet és betűujdonságokból, rézléniákból, vignettákból és a t. o. Legnagyobb választék orosz betűkből. o. Teljes nyomdai berendezések gépekkel és segédeszközökkel. o. Szolid kivitel.

Vezérképviselők:

Pusztafi Zsigmond, Budapest V, Akadémia-u. 8.
a kik mintákkal és ajánlatokkal szolgálnak.

Ne vásároljon semmiféle vágógépet !!

mielőtt erről szóló árjegyzéket nem hozatott Krause Károly lipcsei gyár-
rából, vagy ennek képviselőjétől Kaufmann Gyulától, kinek raktárában
Budapesten, VII. ker., Kertész-utca 48. szám alatt a gépek megtekinthetők.

TELEFON : 75—48.

UNIO KÖNYVNYOMDA

FRIED ÉS LIEBERMANN

**BERENDEZVE A
:MODERN KOR:
LEGMAGASABB
SZINVONALÁN
ÁLLÓ NYOMDAI
MUNKA GYORS
PONTOS SZILÉ-
SES KIVITELÉRE**

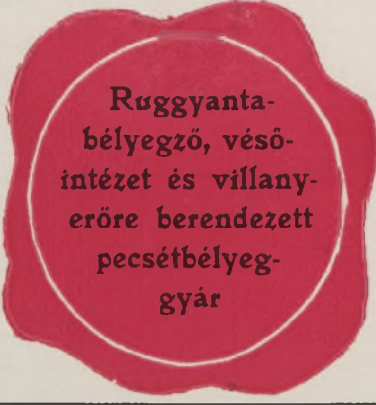
BUDAPEST VIII, RÖKK SZILÁRD-U. 20 : TELEFON 174-77

TERVEZTE: SZABÓ ISTVÁN II.

TAUSZIG-ÉS-STRASSER

VÉSNÖKÖK

BUDAPEST

Ruggyanta-
bélyegző, véső-
intézet és villany-
erőre berendezett
pecsétbélyeg-
gyár

80-70
TELEFON

VII
KERÜLET

WESSELÉNYI-UTCZA·9

REPRODUKALÓ MŰINTÉZET

WESZELY LIPÓT ÉS TÁRSA

KLISEK

BUDAPEST
V. Dorottya-utca 11.

AUTOTIPIA · FOTOTIPIA
KROMOTIPIA · FOTOLITO
MINDENMŰ RAJZOKAT

A LEGJOBB KIVITELBEN.

BEIT & CO
HAMBURG

**DRUCKFARBEN
FABRIKEN**

FŐRAKTÁR ÉS IRODA:
MÜLLER TESTVÉREK
BUDAPEST, V, SÓLYOM-UTCA 13.

LORILLEUX CH. ÉS TÁRSA

A VILÁG LEGRÉGIBB ÉS LEGNAGYOBB NYOMDAI,
KÖNYOMDAI, KÖNYVKÖTÉSZETI FESTÉKEK GYÁRA

Az 1889. és 1900. párisi világkiállításon versenyen kívüli jury-tag.

FESTÉKEK A KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDAI, KÖNYVKÖTÉSZETI, S VALAMENNYI GRAFIKAI SZAKMA RÉSZÉRE. ARANY-, EZÜST- ÉS MÁSOLÓFESTÉKEK. HENGERANYAGOK ÉS AZOK ÖNTÉSE. KENCÉK. PREPARÁLT PAPIROK KÖNYOMDÁK RÉSZÉRE.

Grand Prix-vel kitüntetve:
St.-Louis 1904,
Lüttich 1905, és
Milano 1906.

11 GYÁR ÉS 40 LERAKAT AZ EGÉSZ VILÁGON!

TELEFON 37-58. SZÁM

IRODA ÉS RAKTÁR: BUDAPEST,
FERENCZ JÓZSEF-RAKPART 27

ALAPITVA 1818-BAN

GYÁR: BUDAFOKON, BUDAPEST MELLETT

Bélyegző-metszés

Mechanikai műhely

Galvanoplasztika

Ólomzár-gyártás

» Tömöntőde »

Rézléniá-gyártás

ELSŐ MAGYAR

BETŰÖNTŐDE

RÉSZV.-TÁRS.

**BUDAPESTEN, VI., DESSEWFFY-
UTCA 32. SZÁM. TELEFON 23-70**

Dús raktárt tart folytonosan magyar, német, tót, horvát, szerb, román s bolgár ékezetű

**: könyv- és :
címbetűkből**

körzetekből, rézléniákból és kizárásokból, továbbá a legkülönbözőbb ékítményekből és egyéb nyomdai felszerelvényekből. Egész nyomdai berendezések jutányos árban és gyorsan foganatosíthatnak.

**EGYETEMES TABELLA-ALAPZAT
CZETTEL ÉS BENDTNER SZABAD.**

